kitabtoon.com afghanlibrary.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

اسلامي فرقې

مؤلف

الحاج پروفیسور دکتور قاضی حفیظ الله ښاد جبارخیل

www.melitahrik.com
0777 400 116

۱۳۹۳ ل کال

(a)ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

www.meli... 0777 400 116

(a)ghatalibrary.com: The Digital Library

لړلیک

۱	سریزه	۲۰	حروریه
۲	د اسلامي ۷۳ فرقو لنډه معرفي	۲۱	فارقیه
۱	جبریه	۲۲	منکریه
۲	قدریه	۲۳	شبطانیه
۳	سوفسطانیه	۲۴	معتزلیه
۴	وجودیه	۲۵	کیسانیه
۵	معطلیه	۲۶	وهمیه
۶	سابعه	۲۷	مبکریه
۷	علی العرشیه	۲۸	راوندیه
۸	حلولیه	۲۹	مشبهه
۹	فشاریه	۳۰	جهمیه
۱۰	مهملیه	۳۱	زنادقیه
۱۱	مرجئه	۳۲	مترفیه
۱۲	حبیبیه	۳۳	ملاحده
۱۳	خوفیه	۳۴	منجمیه
۱۴	سارقیه	۳۵	وضعیه
۱۵	ثنویه	۳۶	فلاسفیه
۱۶	اتحادیه	۳۷	کرامیه
۱۷	تناسخیه	۳۸	خازمیه
۱۸	متصلیه	۳۹	اباضیه

www.melitahrik.com 0777 400 116

afghanlibrary.com: The Digital Library

۱۹	منفصلیه	۴۰	لوزیه
۴۱	اخشبیه	۵۸	حکمیه
۴۲	تغلبیه	۵۹	لاعنیه
۴۳	قاسطیه	۶۰	رجعیه
۴۴	تکوینیه	۶۱	متربصه
۴۵	متوسمه	۶۲	قبریه
۴۶	محروقیه	۶۳	اقفیه
۴۷	بوستانیه	۶۴	حشویه
۴۸	مفروعیه	۶۵	فانیه
۴۹	نجاریه	۶۶	اثریه
۵۰	خارجیه	۶۷	مولهیه
۵۱	شیعیه	۶۸	مبدلیه
۵۲	رافضیه	۶۹	کنزیه
۵۳	امامیه	۷۰	صوفیه
۵۴	ناوسیه	۷۱	دهریه
۵۵	امیریه	۷۲	شمراخیه
۵۶	اسماعیلیه	۷۳	سنیة
۵۷	جلامره		

www.melitahrik.com 0777 400 116

(a)ketabton.com: The Digital Library

د کتاب ځانګړنې:

د کتاب نوم: اسلامي فرقې

لیـــکوال: دوکتور پروفیسور قاضي حفیظ الله ښاد جبارخېل

خپرندوی: د افغانستان ملي تحریک فرهنګي څانګه

د خپرندوی پرله پسې نومره: (۱۰)

پښتی ډیزاین: فیاض حمید

کمپوز: ظفر اقبال

چاپشمېر: ۱۰۰۰ ټوکه

چاپ وار: لومړی

چاپ نېټه: ۱۳۹۳ ل کال

www.melitahrik.com
0777 400 116

(a)ghanlibrary.com: The Digital Library

د تحریک یادښت

فرهنګي څانګه د افغانستان ملي تحریک له اساسي څانګو څخه یوه ده. د دې څانګې دنده داده چې هېوادوالو ته فرهنګي خدمات وړاندې او ګټور فرهنګي کارونه ترسره کړي. د تاریخي، ملي، کلتوري ورځو او تاریخي او ملي شخصیتونو نمانځل ددې څانګې نورې دندې دي.

د هېواد د لیکوالو د علمي، دیني، روزنیزو او معلوماتي اثارو چاپ هم ددې څانګې له اساسي دندو څخه ګڼل کېږي. له هغې ورځې راهیسې چې تحریک خپل عملي فعالیتونه پیل کړي دي، نو دې څانګې هم ورسره سم خپل فعالیتونه چټک کړي دي. تاریخي ورځې یې نمانځلي، تاریخي واټونو ته یې لوحې جوړې کړي. علمي سیمینارونه او ورکشاپونه یې جوړ کړي دي.

د تحریک دې څانګې د تحریک د عمومي هدفونو په رڼا کې وپتېیله چې په یوځایي ډول (شل عنوانه) کتابونه چاپ کړي. په دې اثارو کې اکثره دیني او علمي اثار شامل دي چې درنو هېوادوالو ته یې وړاندې کوي.

دا اثر (اسلامي فرقې) چې ستاسو په لاس کې دی، ښاغلي (پروفیسور ډاکټر قاضي حفیظ الله ښاد جبارخېل) لیکلی او د همدغو شلو عنوانو اثارو له جملې څخه دی. هیله ده درانه لوستونکي ترې ښه ګټه پورته کړي. تحریک خپلو هېوادوالو ته ډاډ ورکوي چې په راتلونکي کې به هم خپلو دې ډول هڅو ته دوام ورکړي.

د هېواد د فرهنګ د بډاینې په هیله

په درناوي

د افغانستان ملي تحریک

فرهنګي څانګه

(a)ghatibrary.com: The Digital Library

سریزه

الحمد لله والصلوة والسلام علی رسول الله الذی قال : "ستفرق امتی ثلاثة و سبعين فرقةً احدیها الناجیه" [1] یعنې لوی څښتن لره ستاینه ده او په رسول الله صلی الله علیه وسلم دې درود او سلام وي هغه چې فرمايلي يې دي : زما امت به درې اویا فرقې شي یوه به یې ناجیه وي، د دغه مطلب د وضاحت لپاره چې د اسلام د درې اویا ملتونو د پېژندلو په لټه کې شوم دې برخه کې چې کوم کتابونه لیکل شوي دي له هغو څخه مې د (هفتاد و سه ملت) په نوم کتاب خوښ شو چې اتمې هجري پېړۍ کې لیکل شوې او د پاریس ملي کتابتون کې کوم تن پورې تعلق لري او په ۸۸۷ هجري کال په اهتمام او تصحیح د دکتور محمد جواد

---

[1]. دا حدیث مکمل په دې ډول دی : "لیاتین علی امتی ما اتی علی بنی اسرائیل حذوالنعل بالنعل حتی ان کان منهم اتی امة علی نیة لکان فی امتی من یصنع ذلک، و ان بنی اسرائیل تفرقت علی اثنتین و سبعین ملة و تفترق امتی علی ثلاثة و سبعین ملة کلهم فی النار الاملة واحدة، ما انا علیه و اصحابی (جامع الصغیر سیوطی ج ۲ ص ۳۸۲، یعنې زما په امت به هغه څه راشي، چې په بني اسرائیلو راغلي و په برابرۍ د څپلۍ له څپلۍ سره حتی که څوک چېرې ښکاره میخې سره راتګ وکړي زما په امت کې به هم هرومرو څوک همداسې وکړي، او بېشکه بني اسرائیل دوه اویا ملته دي او زما امت به درې اویا ملته شي. ټول به په اور کې وي مګر یو ملت کوم، چې زه او زما اصحاب په هغه یو (سیوطي د جامع الصغیر په ۲ جلد ۳۸۲ مخکې راوړی دی) او ما دلته له (هفتاد و سه ملت) کتاب څنې رانقل کړ چې دوکتور محمد جواد مشکور د پوهنتون استاد په اهتمام او تصحح رسیدلی دی.

(a)ghatibrary.com: The Digital Library

مشکور استاد د پوهنتون رسیدلې ده.[۱] نوم او لیکوال یې معلوم نه دیخو له متن یې معلومیږي، چې د جلال الدین بلخي له ژوندانه وروسته په تبریز کې د اتمې پېړۍ له علماوو چا لیکلې ده، لیکوال یې ځان اهل سنت او جماعت بللی او هاند یې کړی دی، چې کومې فرقې ته د کفر نسبت ونه کړي، د دغې نسخې د لیکلو سبک صوفیانه دی، آیات او احادیث په کې راغلي دي له هغو ثرگندیږي، چې لیکوال یې صوفي او خطیب دی او د هرې فرقې عقاید یې چې بیان کړي له هغو داسې ښکاري، چې د دې قلمي نسخې مؤلف د عقایدو له کلامي کتابو لیکلي دي او د نورو کلامي کتابو په خبر یې تالیف کړی دی، دې کتاب کې د اسلامي درې اویا فرقو نومونه داسې راغلي دي.[۲]

۱_ جبریه	۲_ قدریه	۳_ سوفسطائیه
۴_ وجودیه	۵_ معطلیه	۶_ سابقیه
۷_ علی العرشیه	۸_ حلولیه	
۹_ فثاریه	۱۰_ مهملیه	
۱۱_ مرجئه	۱۲_ حبیبیه	
۱۳_ خوفیه	۱۴_ سارقیه	
۱۵_ ثنویه	۱۶_ اتحادیه	
۱۷_ تناسخیه	۱۸_ متصلیه	

www.melitahrik.com 0777 400 116

[۱]_ دا نسخه د حسن بن شمس الحسیني الاسترابادی کاتب په لاس د تبریز په دارالسلطنه کې لیکل شوې ده. فعلاً د پارس ملي کتابتون کې په ۲۸ شماره له نورو فارسي نسخو سره ده.
[۲]_ هفتاد و سه ملت کتابت شده ۸۸۷ سال هجری به اهتمام و تصحیح دکتور محمد جواد مشکور استاد پوهنتون.

(a)afghanlibrary.com: The Digital Library

۱۹_ منفصلیه	۲۰_ حدودیه
۲۱_ فارقیه	۲۲_ منکریه
۲۳_ شیطانیه	۲۴_ معتزلیه
۲۵_ کیسانیه	۲۶_ وهمیه
۲۷_ بکریه	۲۸_ راوندیه
۲۹_ مشبهه	۳۰_ جهمیه
۳۱_ زنادقیه	۳۲_ مترفیه
۳۳_ ملاحده	۳۴_ منجمیه
۳۵_ وضعیه	۳۶_ فلاسفه
۳۷_ کرامیه	۳۸_ خازمیه
۳۹_ اباضیه	۴۰_ نوریه یا لوزیه
۴۱_ خشبیه	۴۲_ تغلبیه
۴۳_ قاسطیه	۴۴_ تکوینیه
۴۵_ متوسمه	۴۶_ محروقیه
۴۷_ بوستانیه	۴۸_ مفروعیه
۴۹_ نجاریه	۵۰_ خارجیه
۵۱_ شیعه	۵۲_ رافضیه
۵۳_ امامیه	۵۴_ ناوسیه
۵۵_ امیریه	۵۶_ اسمعیلیه
۵۷_ جلامده	۵۸_ حکمیه
۵۹_ لاعنیه	۶۰_ رجعیه
۶۱_ متربصه	۶۲_ قبریه

www.melitahrik.com 0777 400 116

afghanlibrary.com: The Digital Library

۶۳_ واقفيه
۶۴_ حشويه
۶۵_ فانيه
۶۶_ اثريه
۶۷_ مولهيه
۶۸_ مبدليه
۶۹_ كنزيه
۷۰_ صوفيه
۷۱_ دهريه
۷۲_ شمراخيه
۷۳_ سنيه

د اسلامي درې اويا فرقو شمېر او نومونه مو چې د كلامي نورو كتابونو سر سره وركړ يو بل سره تطابق نه لري. ځينو كې په يوه نوم او نورو كې په بل نوم وي. ځينو كې يې شمېر په يوه اندازه او نورو كې په بله اندازه وي خو په (هفتاد و سه ملت) نومي ذكر شوي كتاب كې چې راغلي زما خوښ شوي. له هغه مې په خپل سبک د جلا كتاب په حيث په خپل عبارت پښتو ژبه كې په لاندې ډول راوړل چې د هرې فرقې شمېر، نوم، د تسميې وجه، عقيده او دليل يې او د اهل سنت او جماعت عقيده او دليل يې د جلا جلا وركو عنوانونو په شكل په كې راوړي. الله تعالی دې مونږ ته او زمونږ مور او پلار او نورو مسلمانانو ته پرې مغفرت نصيب او دارينو كې ثوابونه پرې راپېرزو او راباندې ولوروي او توفيق راكړي چې په صحيح ډول له حقيقت سره موافق يې په تصنيف او تاليف توفيق راكړي. دا دی چې د هرې فرقې لنډه يادونه په لاندې ډول وړاندې كوم.

په درناوي

الحاج پروفيسور دكتور قاضي حفيظ الله ښاد جبارخېل

www.melitahrik.com 0777 400 116

(a) ketabton.com: The Digital Library

د اسلامي (درېاويا)
فرقو معرفي

۱ـ جبریه :

د نوم وجه :

دوی ته د دې لپاره جبریه وايي چې وايي : افعال د بندګانو په جبر دي او انسان ته په خپلو افعالو اراده او قدرت نشته دی، او درې ډلې لري : حمیه، نجاریه، ضراریه چې اولې دوه یې وروسته راځي او ضراریه یې د ضرار بن عمر پیروان دي. دوی وايي : خدای تعالی قادر او عادل دی په دې معنا چې جاهل او عاجز نه دی او وايي : خدای تعالی غیر له خپله ده ځخه بل څوک نه پېژني او وايي : خدای تعالی په شپږم حس لیدل کیدلای شي، د امامت مسئله کې وايي چې د امامت مقام ته د رسیدلو صلاحیت غیر قریشي کسان لري نو که د امامت مقام ته یو قریشي او بل نبطي داوطلب شي باید نبطي انتخاب کړو ځکه چې قدرت یې کم دی.[۱] نو جبریه وايي چې بنده هیڅ قدرت نه لري.

عقیده :

جبریه عقیده لري، چې انسان په خپلو حرکاتو او سکناتو کې هیڅ اختیار نه لري، د انسانانو حرکات او سکنات په قضا او قدر پورې اړه لري نه په ارادې او اختیار پورې، بندګان قول لري نه فعل، نه خیر لري

۱ـ هفتاد و سه ملت ص ۱۰۲.

(a)ghatibrary.com: The Digital Library

نه شر، نه طاعت لري نه معصیت ځکه چې انسان حول او قوة نه لري الله تعالی حول او قوة ورکوي.[1]

د جبریه دلیل: (لا حول ولا قوة الا بالله العلی العظیم) یعنې د یوه کار او عمل له اجرا کیدلو انصراف او ګرځیدل نه شته او نه د هغه په اجرا کولو قوت او توفیق شته مګر په الله تعالی دا دواړه کیږي.[2] دوی وایي: الله تعالی په یو ځیز (د مخه تر وقوع د هغه ځیز) علم وړاندې نه لري.[3]

اهل سنت او جماعت:

اهل سنت او جماعت د انسان د فعل په برخه کې داسې عقیده لري، چې: هر څه د الله تعالی په ارادې او مشیت پورې اړه لري لکن په دې ترځ کې بندګانو ته هم یو څه اختیار شته دی. لکه د (آس) حرکت چې سواري والا، لاندې هم د ده په اختیار کې ده او هم بې اختیاره ده، که انسان ته دومره اختیار نه وي نو د شرع او امر او نواهي عبث تلقي کیږي.

د اهل سنت او جماعت دلیل:

"افحسبتم انما خلقناکم عبثا"[4] یعنې آیا ګمان کوئ چې په تحقیق سره ما تاسې عبس پیدا کړي یئ؟ دا انکاري استفهام دی یعنې عبث نه

---

[1]ـ همدغه ذکر شوی مرجع ص ۱۷.

[2]ـ لاحول ولا قوة الا بالله العلی العظیم دواء من تسعة و تسعین داء ایسرها الهم (جامع الصغیر سیوطی ج ۲/ص/۲۴۳)

[3]ـ جبریه وایي: علم د خدای تعالی حادث دی نه په محل کې او وایي: خدای تعالی په هغو صفاتو نه متصف کیږي په کومو چې نور متصف کیږي. لکه علم او قدرت او جبریه وایي چې جنت او دوزخ هم فنا کیږي. (مواقف ج ۳ ص ۲۹۴)

[4]ـ المؤمنون / ۱۱۷.

(a)ghatalibrary.com: The Digital Library

يئ پيدا شوي، داسې د عبادت لپاره پيدا شوي يئ.

۲_ قدريه :

د نوم وجه :

قدريه فرقې تـه د دې لپـاره قدريـه وايـي چې دوی وايي د خدای تعـالی تقدير په کفر او گناهو کې نه شته. [۱]

عقيده :

قدريه فرقه عقيده لري، چې هر څه مونږ کوو پـه خلاف د جبريـه وو چې هغـوی هر څـه لـه خدای تعـالی گڼـي. قدريـه وايـي : د اختيـار سررشـته زمونږ په لاس ده، طاعت، معصيت، خير او شر د بندگانو فعل دی نه پـه قضا ده او نه په قدر او نه د بل چا پـه غوښـتنه، د خدای تعـالی خواست اراده او مشيت زمونږ په کار باندې کار نه لري، که نه نو ولـې انسـان پـه خپل عمل نيول کيږي. [۲]

دليل يې :

كل نفس بما كسبت رهينة. [۳]

حاصل يې دا دی، چې جبريه وايي هر څه دی کوي او قدريه وايي هر څه مونږ کوو ، قدريه د خدای د قدرت قدرونـه پيژانـد پـه ځان غـره شـول او جبريه د هغه په حکمت پوه نه شول. د ده له عدل غافل شول، د جبريـه وو

---

[۱]_ هفتاد و سه ملت ص ۱۸.

[۲]_ ذکر شوې مرجع ص ۱۸.

[۳]_ المدثر / ۴۱ ژباړه : هر چا چې څه کړي وي په هغه نيول کيږي حاصل دا دی، چې :

www.meltahrik.com 0777 400 116

(a)ghatibrary.com: The Digital Library

مقصد دا دی، چې رسول الله سره منازعه وکړي او د قدریه وو مقصد دا دی، چې په لا اله الا الله تمسک وکړي.[۱]

اهل سنت او جماعت :

اهل سنت او جماعت عقیده لري، چې وایي : مونږ نه جبریه یو او نه قدریه، بلکې میانه حاله یو یعنې د افعالو صورت له بندګانو دی.

دلیل : یو خو دا ، چې د قدریه وو په ذم کې له رسول الله صلی الله علیه وسلم روایت شوی دی، چې :

"القدریه مجوس هذه الامة" یعنې قدریه د اسلامي امت مجوس دي.

اوعلي کرم الله وجهه ویلي دي : "لا خیر و لا تفویض" یعنې نه هر څه دی کوي، چې په جبر سزا د اعمالو ورکوي او نه یې هر څه د انسان په اختیار کړي دي او نه یې هر څه ورته سپارلي دي، بلکې لکه د مخه مو چې وویل : د خیر او شر اندازه کوونکی دی دی، خو خدای تعالی په کفر رضا نه دی او صورت د افعالو له بندګانو دی.

۳ـ سوفسطائیه :

د نوم وجه :

سوفسطائیان د پنځمې ق م پېړۍ اواخرو کې یونان کې پیدا شول. څرنګه، چې دوی د غلبې لپاره په خپل مقابل باندې هرې وسیلې نه کار اخیست او مباحثه به یې کوله نو (سفسطایي) نوم دې ته علم شو ، چې د دوی طریقه او شیوه سفسطه ونومول شوه.[۲]

۱ـ هفتاد و سه ملت ص ۱۸.

۲ـ فروغي شرح حکمت چې اروپا کې چاپ شوی ۱۷ مخ له (هفتاد و سه ملت) څخه ص ۱۹.

www.melitahrik.com 0777400116

(a)ghanlibrary.com: The Digital Library

عقیده :

سوفسطانیان عقیده لري، چې هیڅ شی وجود نه لري، خپل ځانونه او نور هر څه خیالات ګڼي.

اهل سنت او جماعت :

اهل سنت او جماعت دغه د سوفسطائیانو عقیده ردوي.

دلیل : اهل سنت او جماعت وايي که په سوفسطائیانو اوبه او ډوډۍ بند کړو او دوی له تندې او ولږې چغې ووهي بیا ورته ووایو : غم مه کوئ دا ټول خوب او خیال دی هغه وخت به د اشیاوو په حقیقت اعتراف وکړي.

۴_ وجودیه :

د نوم وجه :

دوی ته ځکه وجودیه وايي، چې هر څه د خدای تعالی په واجب الوجود کې بولي.

عقیده :

وجودیه عقیده لري، چې په وجود کې بې له الله تعالی او بې د ده له افعالو بل څه نشته هر څه چې دي هغه دی دی.

دلیل : الحق "الحق محسوس و الخلق مغفول، هو الاول والاخر و الظاهر و الباطن" [۱]

---

[۱]_ یعني : حق محسوس دی او خلق غافله دی، دی (الله) اول دی او آخر دی، ظاهر دی او باطن دی هر څه چې دی دی دی.

www.melitahrik.com 0777 400 116

(a)ghatabary.com: The Digital Library

اهل سنت او جماعت وايي خداى تعالى لطيف دى په دنيا کې په ظاهري او باطني حواسو نه احساسيږي. هغه قادر دى هر څه د ده بندګان دي. [1]

۵_ معطليه :

د نوم سبب :

معطليه ته ځکه معطليه وايي، چې دوى خداى تعالى معطل بولي (العياذ بالله) وايي هېڅ شى پيدا کوونکي ته اړتيا نه لري ټول څيزونه په خپله پيدا شوي دي. [2]

عقيده :

لکه چې د معطليه د نوم د تسميې په وجه کې ورته اشاره وشوه، دوى عقيده لري، چې عالم د مخلوقات هميشه په خپله موجود و او تل به موجود وي نه د کوم يوه صانع په توګه او نه د کوم حکيم په واسطه. [3]

دليل :

خوانده در ګوش او در و ديوار ليس فى الدار غيرنا ديار [4]

اهل سنت او جماعت :

---

[1] _ اهل سنت او جماعت وايي : دا له حقيقت ډېره لرې خبره ده، چې رازق دې مرزوق وي او عابد دې معبود، ساجد دې مسجود وي او خداى تعالى مخلوقات په تېره پيريان او انسان د خپل عبادت لپاره پيدا کړي دي او هر څه د ده مخلوق او بندګان دي لکه چې فرمايلي يې دي : " إِنْ كُلُّ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَالأَرْضِ إِلاَّ آتِي الرَّحْمَنِ عَبْداً" مريم / ۹۴. يعنې هر څه چې په ځمکه او آسمانو کې دي خداى تعالى ته رجوع کوي په بندګۍ سره.

[2] _ هفتاد و سه ملت ص ۲۱.

[3] _ همدغه مرجع ص ۲۱.

[4] _ همدغه مرجع ص ۲۱.

(a)ghanlibrary.com: The Digital Library

اهل سنت او جماعت وایي : د معطلیه وو عقیدې ته نه تسلیم کېږو ځکه چې بې مدبره د یوه مملکت پیدا کیدل او بې صانع صنع منځ ته راتلل محال او ناممکن دي، بلکې د دې جهان او د هغه جهان پیدا کوونکی او د ټول عالم (مخلوق) خالق واحد او لا شریک الله تعالی دی ځکه چې بې له معمار د تعمیر جوړول امکان نه لري. د الله تعالی شته والی د ده په ذات ده او د نورو هر شي هستي او شته والی په الله تعالی ده، صفات یې د چا صفاتو ته ورته نه دي. قدیم دی، د الله تعالی وجود ترکیب نه لري، ژوندی، دایم، مقتدر، متکلم، لیدونکی، اوریدونکی دی، په دغو او ذاتي صفاتو متصف دی. [1]

معطلیه فرقه د شیعه فرقې ضد ده. دوی وایي د مخلوق په صفاتو باید خدای تعالی موصوف نه شي نو باید ونه ویل شي، چې خدای تعالی شی دی یا موجود یا ژوندی یا قادر یا عالم یا سمیع یا بصیر یا په مثل دد ې دی، دوی وایي په قرآن باید توقف وکړو ونه وایو چې مخلوق دی یا غیر مخلوق. [2]

خو اهل سنت او جماعت لکه د مخه مو چې وویل د دوی دا عقاید ردوي وایي : الله تعالی شی دی نه لکه نور اشیا او د نورو ذکر شویو صفاتو لرونکی دی خو د ده صفات داسې نه دي لکه د مخلوق صفات، بلکې د ده صفات داسې دي، چې د ده له شان سره ښایي. [3]

---

[1] ـ هفتاد و سه ملت ص ۲۱..

[2] ـ هفتاد و سه ملت ص ۲۱.

[3] ـ هفتاد و سه ملت ص ۲۱.

(a)ghatalibrary.com: The Digital Library

۲_ سابقیه :

د نوم کېښودلو وجه :

سابقیه ځکه ورته وایي، چې دوی هر څه سابق (پخوانی) شوی بولي وايي هر څه شوي او لیکل شوي مقرر شوي دي. اوس هماغسې چې سابق مقرر شوی هماغسې کیږي.

عقیده :

لکه چې د تسمیې په وجه کې مو ورته اشاره وکړه د سابقیه فرقه عقیده لري، چې انسانان دوه ډلې دي یوه شقي بله سعیده. نو شقي ته هیڅ نیک عمل ګټه نه رسوي او سعید ته هیڅ بد عمل زیان نه لري.[1]

دلیل :

سابقیه دا قدسي حدیث سند نیسي : "هؤلاء في الجنة و لا ابالی و هؤلاء فی النار و لا ابالی" یعنې دا ډله په جنت کې ده زما پرې پروا نشته او دا ډله د دوزخ کې ده زما پرې پروا نشته ده.[2]

اهل سنت او جماعت :

اهل سنت او جماعت وايي : د جنت نعمتونه د صالحانو د عمل په ثواب کې ورکول کیږي او د دوزخ عذابونه د کفارو او بدکارانو د اعمالو په سزا کې ورکول کیږي.

دلیل :

---

[1]_ هفتاد و سه ملت ص ۲۱.

[2]_ هفتاد و سه ملت ص ۲۱.

www.melitahrik.com 0777 400 118

(a) ketabton.com: The Digital Library

الله تعالی فرمایلي دي : "و حور عین کامثال اللؤلؤ المکنون جزاءً بما کانوا یعملون" [۱] یعنې حور عین چې د جوړو شویو ملغلرو په څېر دی ثواب د هغو عملو د دوی دی، چې کړي یې دي او فرمایلي یې دي : "جزاءً وفاقا" [۲] یعنې موافقه له اعمالو سره یې سزا ده، چې ځنځیرونه او کړی، زولنې کفارو ته د دوی د بدو عملو له امله مقرر دي. [۳]

۷_ علی العرشیه :

نومولو وجه :

علی العرشیه ته د دې لپاره علی العرشیه وایي، چې دوی خدای تعالی ته په عرش مقرر بولي بل ځای کې یې نه بولي.

عقیده :

علی العرشیه عقیده لري، چې د خدای تعالی قرارگاه عرش دی بل ځای نه دی، له هغه ځای هر څهویني او د هر شي په حال حاضر او قادر دی.

دلیل :

د دوی دلیل دا مبارک آیت دی "الرحمن علی العرش استوی" [۴] یعنې رحمن په عرش تکیه کړې ده، دوی وایي له همدې امله خلق په دعا کې د عرش په لوري دعا کوي. [۵]

اهل سنت او جماعت :

---

[۱] الفاطر / ۱۱.

[۲]_ الواقعه / ۲۲-۲۳.

[۳]_ هفتاد و سه ملت ص ۲۱.

[۴]_ طه / ۴.

[۵]. درې اویا ملت ص ۲۲.

(c) Haltalaty.com: The Digital Library

اهل سنت او جماعت وايي : عرش د خدای تعالی عامه بارگاه ده، چې د خلقو د حاجتو قبله ده، ځکه يې وفرمايل : "الرحمن على العرش استوى" او داسې يې ونه ويل : "الله على العرش الستوى، که نه د ځمکې او اسمانو يوه طبقه او د ټولو مخلوقاتو ذره ذره د خدای تعالی له نظره لېرې نه دی. [۱]

دليل :

د خدای تعالی شته والی له عالم سره داسې دی لکه د روح له بدن سره نو هغسې چې روح د قالب په هره برخه احاطه ولري د خدای تعالی مقدس ذات ټولو ذراتو او د عالم په اجزاوو محيط دی. [۲]

۸_ حلوليه :

د تسيمې وجه :

حلول د دوه جسمو اتحاد ته وايي لکه اوبه چې ګلاب کې حلول وکړي. که يوه ته اشاره وشي (اوبو ګلاب ته) هغه اشاره بل ته هم وي [۳] او دې فرقې ته د دې لپاره حلوليه وايي، چې صوفيان وهم کوي، چې دوی ته حلول يا اتحاد حاصل شوی دی. د دې فرقې لومړني مدعيان روافض وو. [۴]

عقيده :

---

[۱]_ هفتاد و سه ملت ص ۲۴.
[۲]_ هفتاد و سه ملت ص ۲۴.
[۳]_ تعريفات جرجانی.
[۴]_ فخر الدين رازي اعتقادات فرق المسلمين ص ۷۳ (هفتاد و سه ملت ص ۲۵)

حلولیه عقیده لري، چې زړه له جنایتو پاک او خدای تعالی سره علاقه ونیسي فراخه شي، خدای تعالی په کې نزول وکړي، چې د خدای تعالی قدرتونه ترې ښکاریږي لکه معجزې او کرامات، چې له هغه بنده څرګندیږي لکه سیند په امسا څېرول، دمړي ژوندي کول، سپوږمۍ په اشاره دوه نیمه کول او کرامات لکه په اوبو روانیدل، په لږ وخت کې اوږده فاصله وهل او داسې نور، دغه ټولې معناګانې له هغه ځایه صادریږي، چې خدای تعالی په کې نزول لري.[1]

دلیل :

و لیس فیجبتی الا الله و انا الحق[2] یعنې په جبه (زړه) کې مې غیر له الله بل څه نه شته او زه حق یم.

اهل سنت او جماعت :

اهل سنت او جماعت وایي د انسان زړه حد او نهایت لري او خدای تعالی بې حده او بې نهایته دی په زړه کې نه ځائیږي.

دلیل :

نو که لمر د طشت په اوبو کې ولیدل شي هیڅ عاقل به ونه وایي چې لمر له څلورم فلک طشت ته راکښوتی دی نو حلول او انتقال الله تعالی ته

---

[1]_ هفتاد و سه ملت ص ۲۵.

[2]_ په دې قول د بایزید بسطامي هغه قول ته اشاره ده، چې په تذکرة الاولیا د شیخ عطار طبع تهران ج ۱ ص ۱۲۹ کې یې داسې ویلي دي : سبحاني ما اعظم الشانی، و لیس فی جبتی سوی الله و انا الحق یعنی ما لره پاکي ده زما شان څومره لوی دی. په زړه کې مې بې له الله تعالی بل څوک نشته او زه حق یم.

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) Haidata.com : The Digital Library

کومه لاره نه لري او هغه ورنه پاک دی. تعالی عن ذلک علوا کبیراً یعنې الله تعالی لوړ او منزه دی له دې څخه په لوړتیا سترې سره.[1]

۹_ فثاریه :

د نومولو وجه :

فثار د عبث او بیهوده معنا لري د (غُراب) غوندې تلفظ کیږي او عربي کلمه نه شمېرل کیږي، بلکېد نورو ژبو کلمه ده اغلباً ښايي فارسي لفظ وي څرنګه چې د فثاریه و و عقیده هم بېهوده او عبث ده له دې امله په دغه نوم نومول شوی دی.[2]

عقیده :

فثاریه فرقه عقیده لري چې : د ټولو پلار او مور ادم او حوا دي، ښځې او نر یو د بل خور او ورور دی، د دنیا مال یې د میراث په توګه ترمنځ شریک دی نر ته دوه برخې د ښځو ده یعنې نر دوه سهمه او ښځې یو سهم لري. "للذکر مثل حظ الانثیین"[3] یعنی نر ته برخه د دوه ښځو ده.

دلیل :

د دوی دلیل د عقیدې عنوان لاندې پاس ذکر شو.

اهل سنت او جماعت :

---

[1]_ هفتاد و سه فرقه ص ۲۲.
[2]. منتهی الارب.
[3]. النساء / ۱۲.

(c) halitaty.com: The Digital Library

اهل سنت او جماعت وايي : پېرۍ واوښتې، مختلف نسلونه منځ ته راغلل، خدای تعالی انبیاء او رسولان ورته راولېږل، شریعتونه یې ورته راوړل، له ټولو شعبو او قبیلو یې د تقوی څښتنان غوره وګڼل.[1]

دلیل :

"یاایها الناس انا خلقناکم من ذکر و انثی و جعلنا کم شعوباً و قبائل لتعارفوا ان اکرمکم عندالله اتقکم" [2] یعنی ای خلکو هرو مرو موږ پیدا کړئ له نر او ښځې او ځانګې مو جوړ کړئ چې یو بل سره وپېژنئ بېشکه د ښه کرامت والا له تاسې څنې د الله تعالی په نزد هغه ښه تقوا لرونکی ستاسو دی.

۱۰_ مهملیه :

د نوم وجه :

مهملیه عقیده لري، چې خدای تعالی غني دی د چا د ښو یا بدو ګټه او یا تاوان نه ورته رسیږي، هر څه چې غواړئ ویې کړئ او هر ډول چې غواړئ واوسئ.

دلیل :

دا قول د خدای تعالی "یاایها الناس انتم الفقراءُ الی الله والله هو الغنی الحمید" [3] یعنې ای خلکو تاسې خدای تعالی ته فقیران یاستئ او الله تعالی هم دی غني او ستایل شوی دی.

---

[1]. هفتاد و سه ملت ص ۲۲.

[2]. الحجرات / ۱۳.

[3]. الفاطر / ۱۲.

(c) Taltabaty.com: The Digital Library

اهل سنت او جماعت :

اهل سنت او جماعت وايي : سمه ده، چې اهل دنيا د خداى تعالى دربار ته فقيره او محتاجه ده ځکه چې ټول هغه ته عبادت کوي خو دا چې په عبادت يې گومارلي د ښو ثواب او بدو او نافرمانۍ عذاب مقرر دى.
نو معلومه ده، چې خلک د خپل سر څښتنان نه دي مکلفيت لري په اوامرو او نواهيو موظف دي.

دليل :

"وما خلقت الجن و الانس الا ليعبدون" [1] يعني ما پېريان او انسانان نه دي پيدا کړي مګر د عبادت لپاره مې پيدا کړي دي.

۱۱ _ مرجئه :

د نوم وجه :

مرجئه په دې نوم ځکه ملقبه شوې ده، چې د خپل عمل د مرتبې په تاخير عقيده لري نو (مرجؤن) د (يؤخرونه) په معنا نيسي ځکه، چې : دوى عقيده لري له ايمان سره معصيت ضرر نه لري لکه کفر سره چې طاعت نفع نه لري. [2]

عقيده :

مرجئه عقيده لي، چې هر څوک ايمان لري گناه ورته زيان نه شي رسولاى لکه چې کفر ته هيڅ نيک عمل گټه نه شي رسولاى. [3]

دليل :

---

۱. الذاريات / ۵۲.
۲. هفتاد و سه ملت ص ۲۷.
۳. هفتاد و سه ملت ص ۲۷.

www.melitahrik.com 0777 400 116

دوی وايي ايمان ته گناه زيان نه رسوي.

اهل سنت او جماعت وايي :

مسلمان د خدای تعالی په اطاعت موظف او مکلف امر او نهي ته يې تسليم دی. [1]

دليل :

دليل يې دا قول د خدای تعالی دی : "واعبد ربک حتی ياتيک اليقين" [2] يعنې خدای تعالی ته عبادت وکړه څو دې يقين راشي، څو چې روح دې په تن کې وي طاعت او عبادت لازم دی.

۱۲_ حبيبيه :

د نوم وجه :

دې فرقې ته ځکه حبيبيه وايي، چې عقيده کې يې داسې دي : څوک چې خپل محبت خدای تعالی سره محکم کړي خپل نفس ورته په عبادت کې منتها درجې ته ورسېږي امر او نهي ورنه رفع کيږي ځکه چې حبيب اذيت او ضرر خپل خبيب (دوست) ته نه رسوي. [3]

لکه چې په دې نوم د تسميې په وجه کې مو ورته اشاره وکړه، حبيبيه فرقه عقيده لري، چې : څوک د خدای تعالی په مينه مست شي عبادت ورته ساقط شي.

دليل :

---

۱. هفتاد و سه ملت ص ۲۷.

۲. الحجر / ۹۹.

۳. هفتاد و سه ملت ص ۲۷.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په قدسي حديث شريف کې راغلي دي: لا يزال العبد يتقرب الی بالنوافل حتی احبه فاذا احببته کنت له سمعاً و بصراً و لساناً و يداً فبی يسمع و بی يبصر و بی ينطق و بی يبطش فسقط عنه العبادة و الارکان.[1] يعنې بنده تل ما ته په نوافلو رانږدې کيږي څو چې پر ما ګران شي نو کله چې پر ما ګران شي زه د ده غوږونه، سترګې، ژبه او لاس شم نو په ما اوري او پر ماويني او پر ما خبرې کوي او په ما رانيول کوي نو تکليف ورنه رفع (پورته) شي او اعمال ترې ساقط شي.[2]

اهل سنت او جماعت:

اهل سنت او جماعت وايي: خدای تعالی سره د محبت نښه دا ده، چې د خدای تعالی د رسول متابعت وشي.

دليل:

الله تعالی فرمايلي دي: "قل ان کنتم تحبون الله فاتبعوني يحببکم الله"[3] يعنې ووايه ای محمده دوی ته، چې: که غواړئ، چې خدای تعالی دربانديې ګران شي نو زما تابعداري وکړئ تاسې به په خدای تعالی ګران شي.[4]

۱۳_ خوفيه:

په دې نوم د نومولو وجه:

---

[1]. دا حيث به (الاتحاف السنيه فی الاحاديث القدسيه) کتاب ۱۸ مخ کې راغلي چې د محمد المدني تاليف دی او په ۱۳۵۸ حيدرآباد کې چاپ شوی دی. (هفتاد و سه ملت ص ۲۷).

[2]. هفتاد و سه ملت ۲۸ مخ.

[3]. ال عمران / ۲۹.

[4]. هفتاد و سه ملت ص ۲۸.

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) hallabaloo.com: The Digital Library

دې فرقې ته ځکه خوفیه وایي، چې: خوف د وېرې او ډار معنا لري د دوی په عقیده کې داسې دي، چې حبیب له حبیب خوف نه لري او پوره تفصیل به یې لاندې د (عقیده) عنوان لاندې راشي، له دې کبله ورته خوفیه فرقه وایي.

عقیده:

خوفیه فرقه عقیده لري، چې: څوک مومن وي هغه ته خوف نه وي ځکه چې دی حبیب (دوست) دی او دوست له دوست خوف (وېره) نه لري او له عادل پاچا هم د دوستانو وېره نه وي نو هر چا باندې، چې خدای تعالی ګران وي له هغه وېرېدل به یې له نادانۍ کم نه وي، ولې؟ دوست له دوست وو وېرېږي؟ [۱]

دلیل:

و لیس الخوف من الحائز الامر العادل [۲]

اهل سنت او جماعت:

اهل سنت او جماعت وایي: د دین بنیاد په وېره او امید کېښودل شوی دی، چې د خوف او رجا ترمنځ به د دوه وزرو ترمنځ مرغه په څېر وي، چې دواړه وزرونه هوا کې برابر وړي. [۳]

دلیل:

الخوف من الله تعالی نصف العبادة یعنې له خدای تعالی وېره نیم عبادت دی او الله تعالی فرمایلي دي: "و یامن مکر الله الا القوم

---

۱. هفتاد و سه ملت ص ۲۸.
۲. ال عمران / ۲۹.
۳. هفتاد و سه ملت ص ۲۸.

www.melitahrik.com 0777 400 116

الکافرون" همدارنګه یې فرمایلي دي: "افامنوا مکر الله فلا یامن مکر الله الا القوم الخاسرون" [1] یعني د خدای تعالی له مکر څوک ځان په امن نه ګڼي مګر کافران، او هم یې فرمایلي دي: آیا د خدای تعالی له مکر په امن دي نو د الله له مکر څوک نه په امن کیږي مګر هغه قوم، چې زیان کاران وي.

۱۴_ سارقیه:

د نوم د تسمیې لامل:

سارقیه فرقې ته ځکه دا نوم کېښودل شوی دی، چې د دوی عقیدې سره برابري لري او د دوی عقیده داسې ده، چې څوک د مثال په ډول لس روپۍ غلا کړي یا یې په ظلم له چا واخلي او یوه روپۍ ترې خیرات کړي. هغه د ټولو روپیو کفاره شي نو د (سارقیه) نوم چې له سرقې اخستل شوی دی او سرقه غلا ته وایي او د غلا شوي مال په برخه کې په پوره ډول عقیده لري؛ ځکه ورته دغه د (سارقیه) لقب ورکړ شوی دی.

عقیده:

پاس مو اشاره ورته وکړه، چې سارقیه طائفه عقیده لري، چې: څوک لس درهمه غلا کړي بیا له هغې یو درهم صدقه کړي نو د دغو ټولو کفاره کیږي.

دلیل:

---

[1]. الاعراف/ ۹۷.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا قول د خدای تعالی "من جاء بالحسنة فله عشر امثالها" [1] یعنې ځوک چې یوه نیکي وکړي هغه ته په مثل د هغو لس چنده ثواب دی نو ځرنګه چې له لسو درهمو د یوه درهم صدقه نیکي ده او یوه نیکي په لسو شمېر ده ځکه د لسو غلا شویو روپیو د یوې روپۍ صدقه د ټولو لسو درهمو کفاره کیږي.

اهل سنت او جماعت :

اهل سنت او جماعت وايي : حرام مال په صدقه کې نه عوض کیږي او په هیڅ ډول حرام نه قبلیږي.

دلیل :

نبي علیه السلام فرمايلي دي : "ان الله طیب لا یقبل الا الطیب" [2] یعنې الله تعالی هرومرو طیب (پاک) دی، نه قبلوي مګر پاک ځیز.

۱۵_ ثنويه :

په دې نوم د نومولو وجه :

ثنویه ځکه په دې نوم ملقبه شوې ده، چې : دوی دوو ازلیینو اصحاب (څېښتنان) دي چې هغه دوه ځیزونه نور او ظلمت دی ځکه چې دوی نور او ظلمت دواړه قدیم بولي.

عقیده :

---

[1]. الانعام / ۱۲۱

[2]. ان الله تعالی طیب یحب الطیب، نظیف یحب النطافة، کریم یحب الکرم جواد یحب الجود فنظفوا افتینکم و لا تشبهوا بالیهود (سیوطي جامع الصفیر ج ص ۲۳۵) (هفتاد و سه ملت ص ۲۹).

(c) ketabton.com: The Digital Library

ثنویه عقیده لري، چې نیکي او طاعت کول له خدای تعالی ځنې دی، بدي او معصیت له شیطان او یا زمونږ له نفس ځنې دی.

دلیل :

دلیل یې دا قول د خدای تعالی دی : "ما اصابک من حسنة فمن الله و ما اصابک من سیئة فمن نفسک" [1] یعنې کوم ښه چې درته رسیږي هغه له الله تعالی دي او څه بدي چې درته رسیږي هغه ستا له نفس ځیني دي.

اهل سنت او جماعت :

اهل سنت او جماعت وایي : قدر د خیر او شر له الله تعالی ځنې دي، یعنې نیکي او بدي له ده څخه دي، طاعت او معصیت د ده په تقدیر کې دي.

دلیل :

الله تعالی فرمایلي دي : "قل لن یاتینا الا ما کتب الله لنا" [2] یعنې ووایه : پر مونږ نه راځي مگر هغه چې الله تعالی مونږ ته لیکلي وي، نو خیر او شر کفر او اسلام، هدایت او ضلالت ټول له الله ذوالجلال دي، نو کفر او کافري د شیطان د وسوسو له امله وي او شیطان په هغه کار الله تعالی حواله کړی وي لکه چې فرمایلي یې دي : "انا ارسلنا الشیاطین علی الکافرین تؤزهم ازاً" [3] یعنې مونږ شیطانان کفارو ته لیږلي دي.

---

[1]. النساء / ۸۱.

[2]. التوبه / ۵۱.

[3]. مریم / ۸۵.

۱۲_ اتحادیه :

د نوم وجه :

د دې لپاره چې د (اتحادیه) فرقه د ډېر زهد او تقوی له کبله د خدای او بنده یو کېدلو عقیده لري ځکه ورته اتحادیه وایي.

عقیده :

اتحادیه فرقه عقیده لري، چې د انسان روح د معرفت په نور منور او صفا شي، خدایي او بندگي له منځه لاړه شي، خدای او بنده دواړه یو شي.

دلیل :

اتحادیه په دې معنا، چې هغه شهود د هغه مطلق واحد حق وجود دی، چې د کل په ډول موجود دی نو ټول په ده پورې متحد کیږي. له دې حیث چې ټول شیزونه په خپل نفس کې متعدد او په ده پورې موجود دی نه له دې حیث چې : د ده خاص وجود دی او دا شیزونه ورپورې متحد دي ځکه چې دا ډول اتحاد محال دی. [1]

اهل سنت او جماعت :

اهل سنت او جماعت وایي : که او سپنه اور کې واچول شي که هر څو سوروالی او تورولالی ترې لاړ شي سوزیدل او ویلي کیدل په کې راشي بیا هم وسپنه یو شیز دی او اور بل شیز دی. اتحادیې ترمنځ نه راځي، یا یې اتحاد ترمنځ منع وي یا یې یو له منځه لاړ شي او بل یې وي او یا یې دواړه له منځه لاړ شي. له اتحاد یې دریم شیز منځ ته راشي. په هر صورت بنفسه متعدد او یو د بل وجود پورې شته والي ته د اتحاد نوم

---

[1]. هفتاد و سه ملت ص ۳۰.

(c) haltabaty.com : The Digital Library

جلا حیثیت لري.[1]

۱۷_ تناسخیه :

د نوم وجه:

په یوه بدن پورې د روح تعلق نیولو ته وایي، چې د روح او جسد ترمنځ د ذاتي تعشق او تعلقاتو له مخې څرنګه، چې تناسخ وروسته له مفارقت په بل بدن کې بې له کومې فاصلې صورت نیسي او د تناسخیه فرقې په عقیده کې دغه صورت وجود لري، چې مخې ته به راشي له دې کبله ورته تناسخیه لقب وضع شوی دی.

عقیده :

تناسخیه فرقه عقیده لري، چې د مړي روح د ده په مناسب حال صورت کې ننوځي که نیک وي نو روح یې په جمال او حسن کمال لرونکي صورت پورې تعلق نیسي، چې خوشحاله او خلکو کې عزیز وي، د دوی په نزد همدا جنت دی او که څوک عاصي او بدکار وي روح یې په بد، قبیح او مکروه صورت کې ننوځي، په دنیا کې به ذلیل، خوار، بدبخت او نامراد وي او د دې طائفې په مذهب همدا دوزخ لرونکی وي سا یې په همدا ډول څاروي کې ځای نیسي او که نیک خویه او فرښته صفته وي نو روح یې په بل داسې صورت کې ننوځي، چې ښکلی په مراد رسیدلی وي څو د خپل عمل مکافات وګوري او همدارنګه د باچا، یا نورو معتبرو خلکو تنعم او راحت او ارام ژوند، چې لیدل کیږي، دا د دوی د هغه عمل مکافات دی، چې د مخه تر دې یې په کوم

---

[1]. هفتاد و سه ملت ص ۳۰.

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) Haliubaby.com: The Digital Library

بدن کې رياضت او مجاهدت کړی وي او ښه بندګي يې کړې وي.

دليل :

د تناسخه فرقې دليل دا قول د خدای تعالی دی : "و ما من دابة فی الارض و طائر يطير بجناحيه الا امم امثالکم" [1]

او دا حديث شريف : قال النبی عليه السلام : "يحشر الناس علی القردة و الخنازير" [2] يعنې خلک د شادیانو او د خنزيرانو په څېره محشورېږي.

اهل سنت او جماعت :

اهل سنت او جماعت وايي دا مذهب باطل دی کوم اصل نه لري که نه د هر چا به په ياد و، چې د مخه تر دې يې روح په کوم ډول صورت کې و، څه يې کول، بل دا، چې خدای تعالی قادر دی، چې هر صورت پيدا کوي هغه ته نوی روح ورکړي، څه حاجت دی، چې روحونه په قالبو کې ننباسي.

د اهل سنت او جماعت د تناسخيه فرقې د پورتنيو عقايدو توجيه داسې شوې ده، چې د صورت تبديلي به د قيامت په ورځ وي.

دليل :

د اهل سنت او جماعت دليل دا قول د خدای تعالی دی : "يوم تبلی السرائر فماله من قوة و لا ناصر" [3] يعنې په هغه ورځ، چې پټ څيزونه ښرګند شي نو هيڅ قوه او ناصر به ورته نه وي او په دنيا کې نسخ،

---

[1]. الانعام / ۳۸ يعنې کوم خوزيدونکی او په دواړو وزرو الوتونکي نشته مګر د تاسو په شان ملتونه دي.

[2]. رک : wensinck, t, ۱۱, p ۸۲.

[3]. الطارق / ۹، ۱۰.

(c) Haitabaty.com: The Digital Library

مسخ، رسخ او فسخ نشته ده.[1]

۱۸_ متصلیه :

د نوم وجه:

متصلیه فرقه ځکه په دې نوم نومول شوې ده، چې دوی د خدای تعالی او د عالم (مخلوقاتو) د اتصال عقیده لري.

عقیده :

متصلیه فرقه عقیده لري، چې خدای تعالی له عالم سره داسې متصل دی لکه اوبه چې ونې سره په ولیو، پاڼو، خانګو او نورو برخو کې متصلې وي.

اهل سنت او جماعت :

اهل سنت او جماعت دا عقیده ردوي وايي داسې عقیده جواز نه لري ځکه چې دا ډول وصف مخلوقاتو کې وي او الله تعالی ترې منزه دی.[2]

---

[1]. فلاسفه وايي نسخ څلور ډوله ده : نسخ، مسخ، رسخ او فسخ.

۱_ نسخ : په اجسامو، انسانانو کې وي.

۲_ مسخ : په ځارویو، بوده وو، مرغانو او ساکښو کې وي.

۳_ فسخ : د ځمکې او اوبو په خزنده وو، حشراتو کې وي. لکه : مار، لړم، کشف، چنګاښ او نور.

۴_ رسخ : د ونو او نباتاتو په ډولونو کې وي.

دوی وايي : انسان په دې څلور ډولو د خپلو درجو او مراتبو په اندازه مسخ کړی او همېشه له یوه جسد بل جسد ته ګرځي، دوی وايي رییس د دې قوم انبیاء او رسولان دي او وايي : عالم ګرځېدونکی د ورکوونکی دی، غیر له دنیا بل سرای نشته، حشر او نشر او قیامت و حساب او جنت ټول محال بولي. (هفتاد و سه ملت ص/ ۳۲).

[2]. هفتاد و سه ملت ص ۳۲.

(c) Hakikat.com : The Digital Library

۱۹_ منفصلیه :

د نوم وجه:

دا فرقه په خلاف د متصلیه خدای تعالی له عالم منفصل ګڼي ځکه ورته منفصلیه وايي او دا لقب ورته کېښودل شوی دی.

عقیده :

منفصلیه طائفه عقیده لري، چې خدای تعالی عالم (مخلوق) سره متصل نه دیله ټولو موجوداتو مبرا او منفصل دی په هیڅ ډول اتصال ورسره نه لري.

اهل سنت او جماعت :

اهل سنت او جماعت وايي : خدای تعالی له عالم سره نه متصل دی او نه منفصل او نه دننه په عالم کې دی او نه د باندې له عالم دی او د مرۍ له غټو رګو نږدې دی. [۱]

۲۰_ حدودیه :

د نوم وجه:

دا نوم د دوی له عقیدې سره موافق وربانديې کېښودل شوی دی، چې عقیده یې لاندې مخې ته راځي ورته وګورئ.

عقیده :

حدودیه فرقه عقیده لري، چې د وحې له انقطاع وروسته موږ هیڅوا ته کافر یا مومن نه شو ویلی که څه هم زاهد ، عابد ، قایم اللیل او صائم النهار وي.

---

۱. هفتاد و سه ملت ص ۳۲.

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) Haltabatory.com : The Digital Library

دليل :

ځرنګه، چې د وحي دروازه بنده ده هيڅا ته هم د څا خبر نشته دی.

اهل سنت او جماعت :

اهل سنت او جماعت وايي : حکم په ظاهر الحال کيږي.

دليل :

حديث شريف دی : "نحن نحکم بالظاهر والله يتولی السرائر" [1] يعنې مونږ په ظاهر حکم کوو او د پټو سرائرو څښتن الله تعالی دی. د مؤمن نښې دا دی، چې په وعده وفا کوي، رښتيا وايي، امانت کې خيانت نه کوي، دا مطالب د حديث شريف مضمون دی، چې اتفاق ورباندې شوی دی او داسې پېل کيږي (المؤمن، من انجاز وعده ...) مومن هغه دی، چې په وعده وفا کوي...

۲۱_ فارقيه :

د نوم وجه :

فارقيه طائفه ايمان او علم يو بل نه جلا ګڼي ځکه ورته فارقيه لقب وضع شوی دی.

عقيده :

فارقيه وايي : علم غير له ايمان او ايمان غير له علم دی د دوی په نزد کېدای شي چې يو څوک ايمان ولري او علم ونه لري يا څوک علم ولري او ايمان ونه لري ځکه چې په لاندې ذکر شوي مبارک ايت کې معطوف عليه (مالکتاب)غير له عطف (ولا ايمان) ګڼي.

---

[1]. تبصرة العوام ص ۱۳۸ ، احياء العلوم غزالی ج ص ۱۵۱ (هفتاد و سه ملت ص ۳۲)

دلیل :

د دې فرقې دلیل دا دی، چې الله تعالی فرمایلي دي : "ما کنت تدری ما الکتاب ولا الایمان"[1] د دوی په نزد کېدای شي یو څوک علم ولري او ایمان ونه لري یا ایمان ولري او علم ونه لري ځکه چې دوی په پاسنې مبارک آیت کې یې له (کتاب) (علم) مراد کړی او د (ماالکتاب ولا الایمان) جمله کې معطوف غیر له معطوف علیه ګڼي.

اهل سنت او جماعت :

اهل سنت او جماعت وایي : په ذکر شوي ایت کې عطف د بعضې دی په کل باندې چې ایمان بعضې دی له کتاب ځنې نو هر چېرته چې علم وي په یقین سره ایمان هم ورسره وي خو دا چې لازم نه دي، چې وجود د بعضې سره وجود د کل دې هم وي له دې امله لازم نه دی، چې ایمان لرونکی دې علم هم ولري، او ذکر شوی ایت کې د ایمان افراد چې پسې له کتاب ذکر شوي دي هغه د ایمان د فضیلت لپاره دی. لکه دې ایت کې (من کان عدواً لله و ملئکته و رسله وجبریل و میکال) د جبریل او مېکائیل جلاوالی له ملائکو د ایمان د فضیلت لپاره دی.

۲۲ـ منکریه :

د نوم وجه:

دغه فرقه له شفاعت منکره ده ځکه ورته منکریه وایي، بنایي د دې طایفې نوم (میلیه) وي چې قیامت کې له شفاعت مکنر دی وایي :

[1]. الشوری / ۵۲.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شفاعت (میل) دې او میل په قیامت کې نه وي.[۱]

عقیده :

منکریه وایي : د قیامت په ورځ به شفاعت نه وي ځکه چې گنهگار مستحق د سزا دی که خدای تعالی د چا شفاعت ورته قبول کړي جور او میل ثابتیږي او دا معنی خدای تعالی ته روانه ده.

اهل سنت او جماعت :

اهل سنت او جماعت وایي : شفاعت حق دی او د هغه چا شفاعت کیږي، چې په هغه کې یې رضا وي.

دلیل :

الله تعالی فرمایلي دي : "ولا یشفعون الا لمن ارتضی"[۲] یعنې شفاعت نه کوي مگر د هغه چا چې د شفاعت رضا یې ورته شوی وي.

۲۳_ شیطانیه

د نوم وجه :

شیطانیه فرقه عقیده لري، چې خدای تعالی شیطان نه دی پیدا کړی.

دلیل :

شیطانیه ډله د خپلې عقیدې دلیل داسې وړاندې کوي : خدای تعالی شیطان نه دی پیدا کړی ځکه چې که ووایو چې خدای تعالی شیطان پیدا کړی دی نو لازمیږي، چې خدای تعالی په کفر د کافرانو او معصیت د گناه گارانو راضي دی. (العیاذ بالله) حال دا چې : خدای

---

[۱]. الفرق المفترقه ص ۹۲ (هفتاد و سه ملت ص ۳۳).

[۲]. الانبیاء / ۲۸-۲۹.

www.melitahrik.com 0777 400 116

تعالی د چا په کفر راضي نه دی لکه چې فرمایلي یې دي :
"ولا یرضی لعباده الکفر" [1] یعنې خدای تعالی د خپلو بندګانو په کفر راضي نه دی.

اهل سنت او جماعت :

اهل سنت او جماعت وايي : د شیطانیه وو دا عقیده، چې خدای تعالی شیطان نه دی پیدا کړی موجه نه ده؛ ځکه چې له یوې خوا که ذکر شوی ایت داسې توجیه شي چې : شیطان په خپله وجود نه لري بې مسمی او بې معمی په خبر لفظ دی لکه چې د سیمرغ نوم شته او د ده نښه هم نه شته او په دې سړی کفر ته ووځي ځکه چې خدای تعالی په قرآن کریم کې ډېر ځلی شیطان یاد کړی، چې داسې یې وویل او داسې یې وکړل نو انکار ورنه کفر دی. له بلې خوا که داسې توجیه شي چې : شیطان موجود دی او په خپله منځته راغلی، خدای تعالی نه دی پیدا کړی نو لازمیږي چې خدای تعالی دې په خپله پادشاهۍ او وحدانیت کې شریک کړي او دا هم کفر دی او ګمراهي او احمقي او جهالت دی.

۲۴_ معتزلیه

د نوم وجه:

معزلیه د واصل بن عطا البصري پیروان دي، دی لومړی د عبدالله بن محمد الحنفیه شاګرد و ځکه ورته (حنفیه) هم وايي، د دې لپاره چې د عبدالملک بن مروان په وخت کې یې حسن بصري نه هم تحصیل کاوه. یوه ورځ ځوک حسن بصري ته ورغی ورته یې وویل : یوه ډله خوارج د

---

[1]. هفتاد و سه ملت ص ۱۰۰.

(c) Hafiafary.com : The Digital Library

کبایرو مرتکب کافر بولي او بله ډله مرجئه کبیره گناه د ایمان مبطله نه بولي د چا خبره صحیح ده؟ واصل د مخه تر هغه چې حسن خبره وکړي د پوښتنې کوونکي په ځواب کې وویل: زه د کبیره گناه مرتکب ته مطلق مؤمن نه وایم او مطلق کافر یې هم نه گڼم. دی د کفر او ایمان ترمنځه دی فاسق دی او جیگ شو د درس له مجلس ووت د مسجد ستنې ته یې شا ولگوله څه یې چې د هغه سړي په ځواب کې ویلي و په هغې خبرې ودرید. حسن وویل: اعتزل عنا واصل یعني واصل له مونږ گوښه شو. له هغه وخته د معتزلیه نوم دوی ته پاتې شو نو د واصل پیروانو ته معتزلیه وایي.[1] دوی چې د بنده افعال ورته نسبتوي او ځانو ته یې د (اصحاب عدل و التوحید) لقب ورکړی دی.[2]

عقیده:

معتزلیه عقیده لري چې خیر د خدای تعالی تقدیر باندې وي او شر یې په تقدیر سره نه وي ځکه که شر د ده په تقدیر وي نو بنده څه ملامتي لري، چې په عذاب اخته کیږي؟ نو که عذاب ورکولی شي ظلم او بې عدالتي به وي. حال دا چې خدای تعالی له ظلم او بې عدالتۍ پاک دی. دوی په وجوب اصلح او نفي د صفاتو د قدم په نفي قول کوي، قدم خاص د خدای تعالی وصف بولي د نورو صفاتو قدم یې نفي کوي، کلام یې مخلوق او محدث گڼي، وایي دی په آخرت کې هم نه لیدل کیږي، حسن او قبح عقلي بولي او په خدای تعالی خپلو افعالو کې د حکمت او مصلحت رعایت، مطیع او تائب ته ثواب او کبیره گناه

[1]_ هفتاد و سه ملت ص ۱۰۰.
[2]_ هفتاد و سه فرقه ص ۱۰۰.

www.melitahrik.com 0777 400 116

کوونکو ته عذاب واجب ګڼي.[1]

دليل :

الله تعالی فرمايلي دي : و ما ربک بظلام للعبيد.[2]

اهل سنت او جماعت :

اهل سنت او جماعت وايي خدای تعالی ته جائز دي چې په خپل ملک کې هر ډول تصرف کوي او د مالک تصرف په خپل ملک کې ظلم نه ګڼل کيږي، ځمکه آسمانونه او څه چې په کې دي ټول د خدای تعالی په ملکيت کې دي هيڅوک ورسره شرکت په کې نه لري.

دليل :

الله تعالی فرمايلي دي : په ځمکه او آسمانونو کې هر څه د الله تعالی دي څه چې په نفسو کې پټوي يا يې څرګندوي الله تعالی به په هغو ورسره حساب وکړي.

۲۵_ کيسانيه

د نوم وجه:

دوی په کيسانيه ځکه ملقب شوي دي، چې دوی د (کيسان) ملګري دي او کيسان د علي رضي الله عنه غلام و چې له محمد بن الحنيفه بن علي بن ابي طالب يې علوم زده کړي و دوی څلور ډلې دي : مختاريه، هاشميه، بيانيه، رزاميه.[3]

---

[1]_ سرح مواقف ص ۲۵۲ (هفتاد و سه ملت ص ۳۴)

[2]_ فصلت / ۴۶. يعنې خدای تعالی په بندګانو ظلم کوونکی نه دی.

[3]_ هفتاد و سه ملت ص ۱۱۳ – مختاريه : د مختار بن ابو عبيد ثقفي پيروان دي چې د مخه تر هغه د عبدالله بن زبير پيروان و پس له هغه شيعې او کيساني شول، د محمد بن حنفيه

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) Haltabar.com : The Digital Library

عقیده :

کیسانیه عقیده لري، چې وايي : نه پوهیږو دا افعال اقوال زمونږ دي که له خدای تعالی دي او نه پوهیږو چې عاقبت د بندګانو ثواب دی که عذاب؟

دلیل :

اهل سنت او جماعت :

اهل سنت او جماعت وايي : اقوال او افعال انسان کوي او خالق يې الله تعالی دی.

دلیل:

الله تعالی فرمايلي دي: ((والله خلقکم و ماتعلمون)) [1] يعنې الله تعالی

امامت ته يې دعوت کاو، د حسين رض قاتلانو او د هغو له ملګرو يې کربلا کې غچ واخيست او اکثره يې ووژل اخر ته په خپله د مصعب بن زبير په لاس ووژل شو. هاشميه : د ابو هاشم محمد بن الحنفيه اتباع دي، چې شام کې تېر شوی دی او د محمد بن علي عبدالله بن عباس فرقه يې خپل جانشين کړی دی. رزاميه : د رزام بن رزم اتباع دي، چې ويل يې امامت له علي رضي الله عنه محمد بن حنفيه ته ورسيد او له هغه يې زوی ابو هاشم ته او له هغه علي بن عبدالله بن عباس ته په وصيت د ابو هاشم رسيدلی دی. اوس له علي د هغه زوی محمد ته او پس له زوی يې ابراهيم ملقب په امام ته رسيدلی او امام شوی دی، چې ابو مسلم خراساني خلق ده ته دعوتول، دغه فرقه پس له ابراهيم، ابو مسلم امام ګڼي او وايي چې د خدای روح په ده کې حلول کړی دی. (هفتاد و سه ملت ص ۱۱۴). بيانيه : د بيان بن سمعان اتباع دي. ده دعوی کړې وه چې امامت له ابوهاشم ده ته پاتې دی، دی په تشبيه، تناسخ او حلول قايل و، ويل يې الهي جزء د علي رضي الله عنه په جسد کې حلول کړی دی، چې په دغه قوت په غيب عالم او د خيبر دروازې په وېستلو موفق شو. بيا يې دعوی کړې ده چې هغه الهي جزء په خپله ده (بيان) کې هم حلول کړی دی او د الوهيت مقام ته رسيدلی دی. د دغو خبرو په سر بالاخره خالد بن عبدالله بن يزيد القسری بيان وواژه. (هفتاد و سه ملت ص ۱۱۴).

[1]_ الصافات / ۹۲.

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) Haltabaty.com : The Digital Library

تاسې پيدا کړي يې او پيدا کړي يې دي عملونه ستاسو.

۲۲ _ وهميه

د نوم وجه:

وهميات هغه کاذبې قضايا دي چې په غير محسوسو امورو کې په هغو وهم حکم کوي لکه حکم پردی چې له عالم ما وراء لا يتناهي قضا ده او له دې جوړ شوي قياس ته سفسطه وايي. [1] له دې کبله دوی ته وهميه وايي.

عقيده :

د وهميه وو عقيده ده، چې: د انسانانو اقوال او افعال عارضي دي، ذات او بقا نه لري، نو گفتار او کردار يې وهم دی او وهم حساب او کتاب نه لري او د ثواب او عقاب تصور په وهم جهل دی.

دليل :

کوم دليل يې په نظر رانه غی.

اهل سنت او جماعت :

اهل سنت او جماعت وايي: له حساب او کتاب انکار کفر دی.

دليل :

خدای تعالی فرمايلي دي: ((و اما من اوتی کتابه بيمينه يحاسب حسابا يسيراً)) [2] يعني او هر چا ته چې عملنامه يې په ښي لاس ورکړ

---

[1]_ هفتاد و سه ملت ص ۳۵.

[2]_ الانشقاق / ۷،۸.

(c) Haltabaty.com : The Digital Library

شي اسانه حساب به ورسره وشي، نو په دې ایت چې حساب او کتاب ثابت دی ځکه یې انکار کفر دی.

۲۷_ بکریه

د نوم وجه:

ځرنګه چې د بکریه فکر د بکر بن اخت عبدالواحد بن زید (زیاد) اتباع دي، چې د جبریه له فرقو وو ځکه ورته بکریه وایي.[۱]

عقیده:

بکریه فرقه عقیده لري، چې: څوک زیات علم وکړي په تدریسي څېړنو او مطالعه بوخت وي، د علم د حصول لپاره نو د عبادت تکلیف ورباندې نشته او د خپل ضرورت په اندازه د خلکو په مال کې شریک دي، هر څوک چې منع کوي ظالم دي ځکه چې علماء خپل عمر د شرعي علومو په زده کولو کې تېر کړي دي او د نبوت میراث یې ترلاسه کړی دی. که د مال په حاصلولو کې یې عمر تېر کړی وای. ټول جهان به جهل نیولی وای او شرعي علوم به له منځه تللي وای او نړۍ به کفر نیولې وه نو علماوو چې محمدي دین اقامه کړی د دوی کفاف په امت لازم او واجب دي.

اهل سنت او جماعت:

اهل سنت او جماعت وایي: د هر چا چې علم زیاد شي باید لا ډېر عبادت او ریاضت وکړي، ځکه چې علم د وېرې او تواضع سبب دی.

دلیل:

۱_ هفتاد و سه ملت ص ۳۲.

www.melitahrik.com 0777400116

(c) Haalatabaty.com : The Digital Library

الله تعالی فرمايلي دي : ((انما يخشى الله من عباده العلماء))[1] يعنې همدا خبره ده چې له خدای تعالی علما ویرېږي، دا فرقه په دې تلاوت شوي ايت کې (الله) په رفع او (علماء) په نصب وايي او (يخشى) د تعظيم په معنی اخلي.

۲۸_ راونديه

راونديه فرقه د (هفتاد و سه ملت) کتاب ص ۳۲ کې د ملحد معتزلی ابن الراوندي پيروان بلل ځکه ورته (راونديه) ويل کيږي.

عقايد :

راونديه فرقه عقيده لري، چې په ټولو آسماني کتابو او صحيفو عمل کول حق دی، بايد ونه وايو چې منسوخ دی.

دليل :

دليل يې دا دی، چې : دوی وايي نسخ د ندامت نښه ده، لکه چې خدای تعالی حکم کړی وي بيا پرې پښېمانه شوی وي او منسوخ کړی يې وي يا دا چې يو ځلې يې حکم کړی وي بيا پوه شوی وي، چې هغه کې مصلحت نشته او منسوخ کړی يې وي نو په دې ټولو ډولو معنا کول او توجيه کول نه ښايي نو ثابته ده، چې ټول آسماني کتابونه او صحيفې د خدای تعالی کلام دی او حکم يې پرځای دی.

اهل سنت او جماعت :

اهل سنت او جماعت وايي : د خدای تعالی احکام د بنده ګانو د مصالحو تابع دی، پخواني کتابونه پخوانيو امتو ته او د محمد صلی

---

[1]_ الفاطر / ۲۵.

(c) melitahrik.com : The Digital Library

الله علیه وسلم امت مصلحت د قرآن په حکمونو کې اراده شوی دی لکه شپه چې راشي تیاره شي. سپوږمۍ، ستوری (زهره، مشتري، عطارد) او نور هر یو ستوری جلا جلا ښکلا او خصوصیات او حکمونه لري خو لمر چې پرې راوخېژي ورځ شي د هر ستوري دولت سرته ورسیږي او د لمر دولت پېل شي دا رنګه هر رسول په خپل وخت کې د آسمان د ستوري په څېر و خو چې د محمد صلی الله علیه وسلم د رسالت لمر راوخوت د ټولو پخوانیو شرایعو په ځای چې قرآن مجید نازل شو او په پخوانیو شرایعو یې شمولیت درلود له دې امله پخواني آسماني کتابونه او صحیفې یې منسوخ کړې او له هغې غوره، بې تحریفه احکام قرآن کریم کې راغلل.

دلیل :

خدای تعالی په قرآن کریم کې فرمایلي دي (وما ننسخ من آیة او ننسها نات بخیر منها او مثلها)[1] یعنې هغه آیت له ایاتو چې منسوخوو او یا یې هېروو تر هغه غوره یا په مثل د هغه راوړو.

۲۹_ مشبهه

د نوم وجه:

دې فرقې ته د دې لپاره مشبهه وایي چې دوی الله تعالی مخلوقاتو سره تشبیه کوي ځینې د دې فرقې شیعه وو کې غلاة مشبه دي لکه سبئیه، بیانیه و مغیریه چې په تجسیم، حرکه، انتقال او اجسامو کې په حلول

---

[1]. البقره / ۱۰۰.

قایل دي. (شرح مواقف ص ۲۹۴)[۱]

عقیده :

مشبهه عقیده لري، چې خدای تعالی د انسان غوندې بڼکلې بڼه لري، د عرش په قبله ناست دی، او د عرش ملکې له عرش گرد چاپېره ورته صف په صف ولاړې دي.

دلیل :

رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي : ان الله تعالی خلق ادم علی صورته. (سیوطي جامع الصغیر، ج۱، ص **۵۳۲**)[۲] یعنې خدای تعالی ادم په خپله بڼه پیدا کړی دی.

اهل سنت او جماعت :

اهل سنت او جماعت وايي د مشبه عقیده سمه او ټیک نه ده او دلایل یې ردوي.

دلیل :

د اهل سنت او جماعت دلایل داسې دي چې وايي په ذکر شوي حدیث کې د (صورت) ضمیر ادم ته راجع دی معنی یې داسې کیږي چې : ادم یې د ادم په صورت پیدا کړ نه د بل څیز په صورت، د دې لپاره چې مخکې د ادم له پیدا ایښت د ادم په شکل څوک نه وو او نه یې د مثل او مشابه تصور کیده. لکه چې الله تعالی فرمایلي دي : ((لیس کمثله شیء و هو السمیع البصیر)) د ده په مثل یو شی هم نشته او همدی بڼه

---

[۱]. هفتاد و سه ملت / ص ۳۸.

[۲]. همدا مرجع ص ۳۹ داسې هم روایت شوی دی : خلق الله ادم علی صورته و طوله ستون ذراعاً الخ (سیوطي جامع الصغیر ج۱ ص۵۳۲)

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) haltabar.com : The Digital Library

اوریدونکی او لیدونکی دی.

۳۰_ جهمیه

د نوم وجه:

جهمیه په دې نوم د دې لپاره نومول شوی دی، چې دوی د جهم بن صفوان پیروان دي چې په ۱۲۸ هـ کې نصر بن سیار له سردارانو څخه د سلم بن احوزمازنی د خراسان فرمانفرما په لاس ووژل شو. (اک، تاریخ مذاهب اسلام ص ۲۱۲) [1]

عقیده :

دوی عقیده لري چې: څه شي ته د بني ادم وهم رسیږي او فهم یې چې د هر څه ادراک کوي هغه مخلوق وي او خدای تعالی په وهم کې نه راځي نو هر څوک چې د خدای تعالی د پېژندنې په برخه کې وایي چې ما ته معرفت د الله حاصل دی د جهمیه وو په نزد کافر دی.

دلیل :

د دوی دلیل دا حدیث شریف دی: ... کل الناس فی ذات الله حمقی) [2]

یعنې ټول بني آدم د خدای تعالی د ذات په پیژندنه کې احمق او ناپوه دي.

اهل سنت او جماعت :

---

[1]. هفتاد و سه ملت، ص ۳۹.

[2]. الفرقان / ۴۷، الم تر الی ربک کیف مدالظل.

(c) Haiatabay.com : The Digital Library

اهل سنت او جماعت وايي : مسلماً خدای تعالی په وهم، فهم او عقل کې نه راځي خو که بنده وغواړي چې هغه ومومي له انوارو يې يو نور په عقل وپېژني.

دليل :

((الله نور السموات والارض، والله لو لا ماهتدينا)) يعنې الله تعالی د ځمکې او اسمانو نور (رڼا) ده او که د الله تعالی هدايت نه وې مونږ به هدايت نه وای موندلای.

د جهميه وو د دليل رد :

که څوک ووايي چې هر شيز ته د انسان فهم ورسيږي هغه مخلوق وي نو هيڅ عاقل ته به دليل نه وي چې ذات د خدای تعالی ثابت کړي حال دا چې الله تعالی فرمايلي دي : ((الم تر کيف مد الظل)) [1] يعنې ودې نه ليده چې څرنګه يې سوری اوږد کړی دی.

www.melitahrik.com 0777 400 116

---

[1]. المؤمنون / ۱۴.

(c) haltaalk.com : The Digital Library

۳۱_ زنادقیه

د نوم وجه:

په دې نوم ځکه نومول شوی دی، چې د زندقانو عقیده لري.

عقیده :

دوی عقیده لري چې دځه شي ادراک چې نه کیږي هغه خدای نه دی او ځوک چې په کې خبرې کوي هغه یې خپل خیالات دي.

دلیل :

دلیل یې ونه لیدل شو.

اهل سنت او جماعت :

اهل سنت او جماعت وایي : د دې کلمو د باطن سر کفر ته رسیږي، خامخا زندیق په ظاهر مسلمان او په باطن کافر وي.

دلیل :

په هره زمانه کې یو شمېر بني ادم وي چې له کاهلۍ یې بې دیني خوښه کړې وي او له هر څه منکر وي، د قرامطه، زنادقه او بااختیانو خبره د صانع (خدای تعالی) په نفي کې سره یوه ده (بیان الادیان ص ۲۱) اک، الفرق المفترقه ص **۹۵**) [۱]

۳۲_ مترفیه

د نوم وجه:

مترف په لغت کې په ناز او نعمت روزلي او پالل شوي ته وایي، دغه ډله هم چې ځانونه د خدای تعالی مېلمانه او د پالنې مستحق ګڼي ځکه

---

[۱]. هفتاد و سه ملت ص ۴۰.

ورته (مترفیه) وایي. عرب وایي : ترف : یعني په نعمتو او ارامۍ یې ژوند وکړ. (منتهي الارب) [1]

عقیده :

مترفیه عقیده لري چې : بني ادم دد نیا کور ته په دعوت کې مېلمانه دي، دنیا له شرق تر غرب پورې د خدای تعالی مېلمستون دی. د نعمتو دسترخوان یې پرې غوړولی دی او ټولو مخلوقاتو ته پرې روزي حواله شوې ده. روزي ورباندې خوري، لکه چې لوڅ راغلي لوڅ ورنه ځي، ټول د خدای تعالی میلمانه دي، نو دا لرې خبرې دي چې د نعمتو حساب یا عتاب وکړي.

دلیل :

د مترفیه وو دلیل دا حدیث دی : ((الناس اضیاف الله تعالی)) [2] یعنې بني ادم د خدای تعالی میلمانه دي.

اهل سنت او جماعت :

اهل سنت او جماعت وایي : څوک چې د خدای تعالی د نعمتو شکر او رعایت ونه کړي هرو مرو عتاب لاندې راځي. حلالو باندې حساب او حرامو باندې عذاب وي او په قیامت کې د نعمتو له خوندونو پوښتنه کیږي.

دلیل :

الله تعالی فرمایلي دي : ((ثم لتسئلن یومئذٍ عن النعیم)) [3] یعنې بیا به

---

[1]. هفتاد و سه ملت ص ۴۰.

[2]. هفتاد و سه ملت ص ۴۰.

[3]. التکاثر / ۸.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په قیامت کې هرو مرو د نعمتونو په هکله وپوښتیدل شئ.

۳۳_ ملاحده

د نوم وجه:

ملاحده لقب دی چې اسماعیلیه وو ته مخالفانو ورکړی پوره تفصیل یې د جوینی جهان کشای تاریخ دریم جلد کې راغلی چې اصلاً ملاحده ځوک دي او د الحاد مذهب له کوم ځای پیدا شو، په دې کتاب یې مرحوم قزویني تصحیح کړې ده. (الفرق الفترقه من ۱۰۰)[۱]

عقیده :

ملاحده وايي : انسان له نطفې او نطفه له وینې او وینه له حیواني او نباتي خوراکونو منځته راغلې ده او د حیوان اصل له نبات او د نبات اصل له خاورو، باد، اوبوا و اور دی، چې د انسان په وجود کې یې څلور طبع (یخني، ګرمي، لوندوالی او وچوالی (خوشکي او تري) منځته راوړی دی او تر څو چې د دې طبایعو ترمنځ د مزاج اعتدال وي سلامتیا او ژوند باقي وي او کله چې فساد په کې پیدا شي هلاک او معدوم شي او د معدوم اعاده محال ده نو له قیامت، حشر او نشر، جنت او دوزخ انکار کوي (نعوذ بالله من ذلک).

اهل سنت او جماعت :

اهل سنت او جماعت وايي : طبایع او ارکان تدبیر دي او ټول تقدیر ته تسخیر دي، د پنځو حواسو پیدا کوونکی خدای تعالی دی، د شپږو

---

[۱]. هفتاد و سه ملت ص ۴۱.

جهتو جوړونکی خدای تعالی دی، اووه اسمانونه او اووه ځمکې يې پيدا کړي، ستوري او داسې نور عجايب يې ايجاد کړي دي، يوه ته يې داسې خطاب ونه کړ چې ((وصورکم فاحسن صورکم)) يعنې پيدا مې کړلئ نو ستاسې صورت مو ډېر ښه جوړ کړ، او ځانته يې ديوه موجود په پيدا کېدو داسې ثنا ونه ويله کومه چې د بني ادم په پيدا کيدلو يې داسې وويله: ((فتبارک الله احسن الخالقين)) [1] يعنې مبارک دی الله چې ښه د پيدا کوونکو دی.

حاصل دا چې ملاحده فرقه ځان (جسد) او روح يو ګڼي داسې چې د يوه له هلاک د هغه بل د هلاک تصور کوي. حال دا چې روح عين ژوندی دی روح ته مرګ نه وي، روح لکه مرغه او قالب (جسد) لکه قفس داسې دی يا روح لکه توره او قالب يې لکه تېکې داسې دی د تيکي او قفس له ماتېدو د تورې او مرغه څه باک دی که قالب د اوبو او خاورو کور خراب شي روح بل کور ته نقل کوي لکه چې په حديث شريف کې راغلي :

((المؤمنون لا يموتون ولکن ينقلبون من دار الی دار)) [2] يعنې مؤمنان نه مري لکن له يوه کور بل کور ته اوړي، د ملاحده وو فرقه صورت ويني او له معنی خبر نه دي، د زړه سترګې يې نه دي غړېدلې لکه چې الله تعالی فرمايلي دي : ((فانها لا تعمی الابصار ولکن تعمی القلوب التی فی الصدور)) [3] يعنې نو خبره دا ده چې سترګې يې ړندې نه دي لکن

---

[1]. المؤمن / ۶۲.

[2]. مفتاح کنو السنة ص ۴۸۸.

[3]. الحج / ۴۵

زړونه يې چې سينو کې دي، نه ويني، دوی د بدن له فنا پسې د روح له بقا منکر دي، او حديث شريف کې راغلي دي ((و ليس الموت عدما حتى تظن انک اذا مت عدمت صفاتک ولکن يبقى الروح على ما کان عليه من العلم والجهل)) [1] يعنې مرگ له منځه تلونکی نه دی څوک چې مړ شي جسماني صفات يې عدم کيږي لکن روح باقي پاتې کيږي. په هغه ډول چې که عالم و، له علم سره، او که جاهل و، له جهل سره مصاحب وي او روح د عالم او جاهل نه مري او فنا نه لري، او بل حديث شريف کې راغلي دي: ((ارواح الشهداء فى حواصل الطيور خضرٍ ترد انهار الجنة و بالليل ياوى الى قناديل تحت العرش)) [2] يعنې د شهداوو ارواح د شنو مرغانو په جوجورو کې وي د ورځې جنتو ته ځي او د شپې عرش لاندې قنديلونو ته ځي، او خدای تعالى فرمايلي دي: ((ولا تقولوا لمن يقتل فى سبيل الله اموات بل احياء و لکن لا تشعرون)) [3] يعنې څوک چې د خدای تعالى په لار کې ووژل شي هغو ته مړه مه وايئ بلکې ژوندي دي خو تاسې پرې شعور نه لرئ. په دې مبارک ايت کې الله تعالى نهي فرمايلې ده چې څوک د خدای په لار کې ووژل شي هغو ته مړه مه وايئ لکن دوی ژوندي دي خو تاسې پرې نه پوهيږئ.

۳۴_ منجميه

د نوم وجه : څرنگه چې د منجميه عقيده په ستورو ډېره ده ځکه ورته

---

[1]. تخريج يې تراوسه نه دی شوی.

[2]. Wensinck. T۱۱, p,۴۰۱۳۱۸۵

[3]. البقره / ۱۴۹.

(c) haftatarakan.com: The Digital Library

منجمیه وایي.[1]

عقیده :

منجمیه عقیده لري چې اووه ستوري پلارونه دي او څلور عناصر (خاوري، باد، اوبه او اور) مورګانې دي، د دوی درې زامن دي (معادن، نبات او حیوانات) او د عالم هر څۀ (باد، باران، یخني، ګرمي، فراخي، تنګي، فتنه، شور او شر، امن او امان، صحت او مرض، ژوند او مرګ له افلاک او ستورو صادرېږي، د صورتو د جوړولو او ورانولو، د اجتماع او افتراق نقاش او تمثال سوري دي. تثلیث[2]، تربیع[3]، تسدیس[4]، اوج[5]، حفیض او بروج چې ځینې خاکې دي او ځینې بادي، ځینې ابي (د اوبو) دي او ځینې اتشي (د اور) مذکر او مونث دي، او وایي: دغه افلاک او انجم طلسم دی پیدا کیږي او فنا کیږي، چې فنا شي ببرته نه راځي.

دلیل : دلیل یې ونه لیدل شو.

اهل سنت او جماعت :

اهل سنت او جماعت وایي : د نجومیانو دغه نظر قاصر دی ځکه چې افلاک او ستوري طبایع او عناصر ټول خدای تعالی د (کن) په امر

---

[1]. هفتاد و سه ملت ص ۴۳.

[2]. یو ستوری د بل ستوري څلورم برج کې واقع کیدل چې د فلک ثلث دی تثلیث بولي. (همدا ذکر شوی مرجع ۴۳مخ)

[3]. په څلورمې خانې د ستورو کتنه یو بل سره (ذکر شوې مرجع او مخ)

[4]. د بل ستوري په دویم برج کې د کوم یوه ستوري واقع کیدل.

[5]. اوج د حفیض ضد دی او هغه د ستوري لومړۍ درجې ته وایي.

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) Haitabarty.com: The Digital Library

باندې په حرکت راوستي دي، ژرنده بې اوبو نه گرځي، شپه او ورځ، لمر او سپوږمۍ او ستوري د حق د امر منونکي او فرمان قبلوونکي دي لکه چې خدای تعالی فرمایلي دي: ((و سخرلکم اللیل و النهار والشمس و القمر و النجوم مسخرات بامره))[1] یعنې تاسو ته مې شپه او ورځ، لمر او سپوږمۍ او ستوري په خپل امر مسخر کړي دي.

۳۵_ وضعیه

د نوموړو وجه:

عقیده :

دوی رسولان او انبیاء دنړۍ ډېر بزرگان، عاقلان او زښت زیات پوهان او حکمیان بولي، وایي چې هغوی په خلکو د شفقت لپاره قوانین او قاعدې وضع کړې نوم پرې شریعت کېښود، او ویې ویل چې دا د خدای تعالی کلام دی ترڅو چې د خلکو په زړو کې موثر ځای ونیسي، مگر د ځمکې اوسیدونکي چېرته او اسمان چېرته چې دوی ته ترې پیغام راشي.

دلیل :

ضعیه فرقه داسې دلیل وړاندې کوي چې لمر اووه ځلې اووه زره فرسنگه په اووه زره فرسنگه کې دی او ځمکه د ژرندې له څو پلو د هغه په نسبت زیاته نه ښکاري او همدارنگه د اسمان په څنگ کې هم ځمکه مختصره او وړه ده، اوس باید قیاس شي چې ادمیانو ته څه وزن دی چې له اسمان ورته حکم راشي، امر او نهي معقول نه راځي او فهم کې

---

[1]. النحل / ۱۲.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نه ځاييږي.

اهل سنت او جماعت :

اهل سنت او جماعت وايي: د سترګي غړی ډېر وړکې او حقير دي، انسان دقدر قيمت او راى له مخې دواړه جهانه دي، په قدسي حديث کې راغلي دي : ((قال الله تعالی خلقت العالم لکم و خلقتکم لاجلی))[1] يعنې الله تعالی فرمايلي دي : عالم مې تاسو ته پيدا کړ او تاسې مې د ځان لپاره پيدا کړئ، بل دا چې : د قرآن مجيد فصاحت د عرپو بلغا ګونګيان کړل، د يوه سورت په يوه ايت يې ورسره معارضه وکړه ټولو د عجز سر د ناپوهۍ په ګريوان کې ښکته واچاو لکه چې فرمايلي يې دي : ((و ان کنتم فی ريب مما نزلنا علی عبدنا فاتوا بسورة من مثله ...))[2] يعنې که تاسې په هغه کتاب چې په خپل بنده مې نازل کړی شک کې ياستئ نو په مثل د هغه يو سورت راوړئ، او فرمايلي يې دي : ((فلياتوا بحديث مثله))[3] يعنې نو راوړئ په مثل د هغه يو خبره، ټول له مقابلې پاتې شول او محمد صلی الله عليه وسلم په ټولو اديانو چې د عالم په اوو اقليمو کې وو غالب شو، ناچاره ځينې مسلمانان شول او ځينو عاجزۍ نه جزيه ومنله او مؤمنانو ته يې پناه وروړه. لکه چې الله تعالی فرمايلي دي: ((ليظهره علی الدين کله و لو کره المشرکون))[4] يعنې چې په نورو ټولو اديانو ځرګند غالب شي که څه هم دا کار د

---

[1]. فتودات مکيه ج ۳ ص ۱۲۳.

[2]. البقره / ۲۱..

[3]. الطور/ ۳۴.

[4]. الصف / ۹.

(c) Haitabaty.com: The Digital Library

مشرکانو بد ایسي، بل دا چې زیرک خلق قرآن کریم کې فکر کوي، د غیب خبرونه په کې زیاتویني لکه چې د روم له فتح مخکې دا سې زیری پیغمبر علیه السلام ته شوی (الم، غلبت الروم فی ادنی الارض)[1] همدارنګه نوح علیه السلام ته د مخه له طوفان وویل شول : (یا ارض ابلغی ماءکِ و یا سماء اقلعی)[2] او د ابراهیم علیه السلام په حق کې یې فرمایلي دي: ((یا نار کونی برداً و سلام علی ابراهیم))[3] یعنې ای اوره یخ او سوړ شه او ابراهیم سلامت وساته. همدارنګه له موسی علیه السلام سره د ونې خبرې کول لکه چې الله تعالی فرمایلي دي: ((من الشجرة ان یا موسی انی انا الله رب العلمین))[4] یعنې له ونې موسی علیه السلام ته وویل شول: ای موسی بېشکه زه الله رب د عالمیانو یم، نو کوم حکیم له غیب دا ډول خبر ورکړی یا یې په دعا طوفان راوستی یا اور پرې ګلستان شوی دی، یا کوم حکیم سره ونې خبرې کړې دي یا یې په همسا وهلو له تیږې چینې راخوټولي لکه چې فرمایلي یې دي ((قلنا اضرب بعصاک الحجر فانفجرت منه اثنتا عشرة عینا))[5] یعنې وویل مونږ (موسی ته) چې په امسا دې تیږه ووهه نو دولس چینې ترې جاري شوې. او کوم حکیم له خټو مرغه جوړ کړی دی لکه چې الله تعالی فرمایلي دي: ((و اذا تخلق من الطین کهیئة الطیر)) یعنې یاد کړه هغه وخت چې

---

[1]. الروم / ۱، ۲.
[2]. هود / ۴۲.
[3]. الانبیاء / ۶۹.
[4]. القصص / ۳۰.
[5]. المائده / ۱۲۰.

(c) Haitabkaty.com : The Digital Library

کله یې د مرغه هیئت له خټو جوړ کړ، او کوم حکیم مورزادي ړوند بینا کړی او یا یې مړی ژوندی کړی دی. لکه چې الله تعالی فرمایلي دي: (و تبرئ الاکمه والابرص و تحی الموتی باذن الله) یعنې د الله تعالی په اذن مورزادی ړوند او د برګي (فس) ناروغ جوړوي او مړی ژوندی کوي او کوم حکیم په اسمان کې سپوږمۍ دوه نیمه کړې ده لکه چې الله تعالی فرمایلي دي: ((اقتربت الساعة وانشق القمر))[1] یعنې د قیامت وخت او شپې رانږدې شوي او سپوږمۍ دوه نیمه شوه.

نو وضعیه فرقه د خپل قاصر عقل له مخې د رسالت او نبوت له درک محروم پاتې شوي دي، او د اولیاوو کرامات د سکینه له نزول څخه وي چې د کامل مؤمن په زړه کې وي لکه چې الله تعالی فرمایلي دي: ((هوالذی انزل السکینة فی قلوب المؤمنین لیزدادوا ایماناً مع ایمانهم))[2] یعنی الله هغه ذات دی چې د مؤمنانو په زړو کې یې سکینه نازل کړې ده چې د دوی له ایمان سره ایمان زیات کړي.

۳۲_ فلاسفیه

د نوم وجه:

څرنګه چې د فلاسفه وو بحث د طبعي او الهي موجوداتو په برخه کې په منطقي پروګرامو کیږي او د اشیاوو په تحقیق کې په عقل باندې اکتفا وي، او د فلاسفیه معنی (د حکمت محبت) ده چې (فیلا) په یوناني ژبه محب او (سوفا) د حکمت معنی لري نو فلسفه (حکمت دوستي) ته

[1]. القمر / ۱.
[2]. الفتح / ۴.

(c) Haltabaty.com : The Digital Library

وايي او د دوي عقيده په عقل او حكمت متكي ده ځكه يې لقب (فلاسفيه) شوی دی.[1]

عقيده :

فلاسفيه فرقه عقيده لري، چې حشر د ارواحو كيږي نه د اجسادو.[2]

---

[1]. هغسې چې فلسفه (حكمت دوستی) ته وايي (فيلسوف) د حكمت خوښوونكی او مينه وال ته وايي، دوی خپلو اراو كې زيات اختلاف لري، دوی په قديم قانع دی او د نقص ټول صفتونه لكه تشبيه، تحييز، جهت او نور صفات ورنه نفي كوي خو وايي : له ده بې واسطې يوه موضوع صادريږي (لا يصدر من الواحد الا الواحد) يعنې له يو يو صادريږي او بس او د هغه تاثير په مصنوعاتو د ايجاب له لارې دی نه د اختيار له طريقې.

[2]. فلاسفه وايي علم درې ډول دی، د څه شي والی علم، د څرنګه والي علم، د څو والي علم:
١ـ د څه شي والی علم د اشياوو څه شی والی غواړي، الهي علم دی.
٢ـ د څرنګه والي علم د اشياوو څرنګه والی غواړي او طبعي علم ورته وايي.
٣ـ د څووالي علم د اشياوو څووالی غواړي چې د رياضي علم ورته وايي. نو د الهي علم موضوع مطلق وجود دی او د وجود د احوال بحث له حيثه د دې كوي چې هغه وجود دی، او د طبعي علم موضوع جسم او بحث په احوال د جسم كې دی او د رياضي علم موضوع، ابعاد او مقادير دی او بحث د كميت او څووالي په احوال كوي، او د يونان فلاسفه او حكما څوك حاذق طبيبان دي او ځينې واثق منجمان دي.
سبعه حكما چې د حكمت ستنې دي دا دي : تالس ملطي، انكساغورس، انكيمانس، انباد قليس، فيثا عورث، سقراط، افلاطون. ځينو دغه كسان هم ورسره حساب كړي دي : (بياس، پيتاكوس، كلثوبول، ميسون، خيلون) دوی اكثره (رواقيان) وو د دوی فلسفه د وحدت الوجود يوه نوع ده خو جسماني نه روحاني په دې معنی چې غير له جسم په كوم وجود قايل نه وو، دوی ويل : قديم صانع عقل دی له عقل لوړ څه شی نشته، وايي نفسونه قديمي دي او د تناسخ په ډول له يوه بدن بل بدن ته انتقال كوي.
د اصول حكما: ځينې شاعران او ځينې عابدان متقيان دي خو عبادت يې شرعي نه دی او نومونه يې دا دي: فلوطرخيس، اكسنوفسانس، زينون، ديمقريطيس، هرقل (هرقليطوس)، ابيقوس، سولون شاعر، ميروس شاعر، سقراط، اقليدس، اكاډميا فلاسفه (اكادميا په

(c) haltabar.com : The Digital Library

دلیل :

فلاسفیه دلیل راوړی چې د بني ادم جسد مرکب دی پس له مرګه یې هر جز خپل اصل ته ځي او لا یتجزی اجزاء شي، متلاشي شي، معدوم شي، نو اعاده د معدوم محال شي او روح نه متجزي کیږي ځکه چې ترکیب نه لري، نو نه فنا کیږي.

اهل سنت او جماعت :

یونان کې د یو باغ نوم و چې افلاطون په هغه کې تدریس کاوه)، بطلیموس د مجمطي کتاب مؤلف، او اقلیدس د هندسې واضع وه له دې طبقې رومي اسکندر، کلبي دیوجانس، شیخ الیوناني (هغه فلوطین یا افلاطون ثاني دیچې د اشراق د فلسفې مؤسس دی، ثاوفرسطیس، برقلس، ثامسطیوس، اسکندر افرودیس، فرفوایوس وو. ثاوفرسطیس او برقلس د عالم په قدم کې شبه راوړې ده، ثامسطیوسي د ارسطو د کتابو شارح او دوی د مشائین فلاسفه وو، دوی د ارسطو غوندې د فلسفې تعلیم په یوه ګردش ځای کې چې (لیس) نومیده کړی او په دې ترځ کې به یې خپلو شاګردانو ته هم ښوونه کوله ځکه یې پیروانو ته مشاني وایي، دوی له عقل ماوراء بله مبداء ثابتوي او هغه اوله مبدا بولي او لومړنی علت یې ګڼي، خو اکثره طبیعیان او مهندسان د صانع نفي کوي وایي مونږ له هګۍ مرغۍ لیدلې ده او مرغۍ مو له هګۍ، مونږ مني له بني ادم او بني ادم مو له مني لیدلی دی. دوی وایي تل داسې وو او همداسې به وي، دوی وایي : د عالم مدبر طبیعت دی، دوی وایي د بطلیموس او جالینوس همدا مذهب و.

د اسلام حکما چې غالباً د افلاطون او ارسطو سره یې پیروي لرله دا کسان وو: یعقوب بن اسحق کندي، حنین بن اسحق، ابو معشر مقدسي، ابوبکر ثابت بن فره حرانی، ابوزید احمد بن سهل بلخي، احمد بن طیب سرخسي، ابو علي احمد بن محمد بن مسکویه او ابونصر محمد بن طرخان فارابی چې قائل شو په دې چې عقل محض صانع دی او شیخ الرئیس ابو علي حسین بن عبدالله سینا (تاریخ حکماء اسلام از ظهیر الدین البیهقي متوفي **۵۲۵**هـ طبع ۱۹۴۲ دمشق، اخبار العلماء سره له اخبار الحکماء تالیف د جمال الدین یوسف القنطي متوفي ۶۴۲ طبع ۱۳۲۲هـ مصر، نزهة الارواح و روضة الافراح فی تاریخ الحکماء و الفلاسفه تالیف شمس الدین محمد شهر زوري متوفي ۶۸۷هـ طبع – حیدر آباد.

(c) Haladaty.com : The Digital Library

اهل سنت او جماعت وايي چې: د وجود لا يتجزى اجزاء او ذرات چې د وجود په قالب کې د رب العالمين په امر جمع شوي وو بيا چې متمزق او متفرق شي دوباره يې جمع کيدل ډېر اسان وي، ممکن وي، محال نه وي، نو جواهر چې له نابودۍ پيدا کولای شي له شته والي خو يې لا ښه پيدا کولای شي.

دليل :

الله تعالی فرمايلي دي: ((من يحی العظام وهی رميم، قل يحييها الذی انشاها اول مره و هو بکل شیءٍ عليم))[1] يعنې څوک وراسته هډوکي ژوندي کوي؟ ورته ووايه! هغه يې ژوندي کوي، چې اول ځل يې پيدا کړل او دی په هر شي پوه دی.

۳۷_ کراميه

د نوم وجه : کراميه د ابي عبدالله محمد بن کرام پيرو دي او ځينې وايي چې: د کاف په کسر او د (ر) په تخفيف ويل کيږي. د دوی اقوال په تشبيه کې متعدد دي، دوی وايي چې الله په عرش دی له جهته د علو (ان الله علی العرش من جهة العلو)، دوی وايي ايمان د منافق له کفر سره د انبياوو له ايمان سره مساوي دی. (شرح المواقف۲۹)

عقيده :

کراميه عقيده لري، چې: ايمان د ژبې اقرار دی چې وويل شي لا اله الا الله محمد رسول الله د زړه باور ته اړتيا نشته.

اهل سنت او جماعت :

[1]. يس / ۷۸.

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

اهل سنت او جماعت وايي : د ژبې په اقرار وينه او مال په امان کيږي او د شرع توره يې له غاړې پورته کيږي خو چې د زړه تصديق، اعتقاد او يقين نه وي په دنيا کې به د مسلمانانو له جملې وي او په آخرت کې به کافرانو سره وي.

دليل :

الله تعالی فرمايلي دي : ((من يقول امنا بالله و باليوم الاخر و ما هم بمؤمنين))[1] يعنې ځوک چې وايي ايمان مې په الله او د اخرت په ورځ راوړی حال دا چې دوی مؤمنان نه دی (ځکه چې د زړه باور او تصديق پرې نه لري).

۳۸_ خازميه

د نوم وجه:

خازميه (جازميه) د خازم (جازم اصحاب دي ځکه ورته (خازميه) وايي او په (ح) يې ټکی ورته زيات کړی (خازميه) ترې جوړ شوی دی.(۱)

عقيده :

خازميه فرقه عقيده لري چې : ايمان مجهول دی، ځوک نه پوهيږي چې ايمان څه شی دی ځکه چې د ايمان تعريف په ايمان شوی دی. داسې چې : (الايمان ان نومن بالله و ملائکته و کتبه و رسله و باليوم الاخر والقدر خيره و شره من الله تعالی) يعنې ايمان داسې شی دی چې ايمان راوړي په الله او په پرښتو يې او په کتابو يې او په رسولانو يې او د قيامت په ورځ او اندازه د خير او شر له الله تعالی ده، نو چې داسې وي

---

[1]. البقره / ۷.

هر څوک چې په هر دين او ملت وي معذور دی.

اهل سنت :

اهل سنت او جماعت وايي : هر څوک چې عاقل او بالغ وي بايد د خدای تعالی يووالی وپېژني، په هيڅ ډول معذور نه دی، که داسې معنی ورته حاصله نه شي کافر به وي.

دليل :

الله تعالی فرمايلي دي : ((فاعلم انه لا اله الا الله))[1] يعنې نو پوه شه چې شان د خبرې دا دی چې لايق د عبادت نشته مگر الله دی.

۳۹_ اباضيه

د نوم وجه:

اباضيه فرقه د عبدالله اباض اصحاب دي ځکه ورته اباضيه وايي.

عقيده :

اباضيه فرقه عقيده لري، چې : اهل شرک نجس او اهل ايمان پاک دي خو په ظاهر صورت يو شان دي څرنگه چې کفر او ايمان په زړه کې وي پاک له ناپاک نه معلوميږي نو بايد له ټولو انسانانو ځان وساتل شي نه چې په ناپوهۍ کې نجس شي.[2]

اهل سنت او جماعت :

اهل سنت او جماعت وايي : د ايمان نور او د صالحانو خبره د هر چا په

---

[1]. محمد / ۲۱.

[2]. اباضيه داسې عقيده هم لري، چې د کبيره مرتکب کافر بولي، د کفارو لار کې توقف کوي، نفاق کې توقف کوي. (هفتاد و سه ملت ص ۴۹).

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) haltabar.com : The Digital Library

ثېره کې معلومېږي لکه چې الله تعالی فرمایلي دي: (تعرف فی وجوههم نضرة النعیم)[1] یعنې پېژني د دوی په مخو کې به د نعیم تازګي وي.

او منافقان هم نښې او دلیل لري لکه چې خدای تعالی فرمایلي دي: ((ولتعرفنهم فی لحن القول))[2] یعنې او هرو مرو به په تحقیق سره دوی وپېژنې چې په لحن د قول کې به یې معلومېږي.

۴۰_ لوزیه

د نوم وجه:

د لوزیه فرقې د تسمیې وجه داسې ده چې لوز بادام ته وایي لکه بادام، چارمغز، پسته او خستکي په پوستکي کې یو شان ښکاري خو چې مات شي ځینې پوچ وي او ځینې مغز لري. انسانان هم ظاهراً یو شان دي خو په چا کې ایمان وي او چا کې نه وي او هغه مونږ ته نه معلومېږي. له دې کبله لوزیه فرقه وایي: چا ته دې لاس نه ورکول کېږي چې په ناپوهۍ کې نجس نه شي. ځینو ویلي دي د دې فرقې نوم په لوزیه غلط دی صحیح نوم یې (کوزیه) دی نو د تسمیې وجه یې په دې نوم له دې امله دی چې: دوی د بولو او غایطو اچول په ځمکه جایز نه ګڼي. دلیل یې داسې بیانوي، چې ځمکه ټوله مسجد ده لکه چې حدیث شریف کې راغلي دي (جعلت لي الارض مسجداً و طهوراً)) دوی ته چې د دې خیزو ضرورت پیدا شي د کوزو او ویالو قصد کوي ځکه ورته

---

[1]. المطففین / ۲۴.

[2]. محمد / ۳۲.

(c) haltabaty.com : The Digital Library

(کوزیه) وايي.

عقیده :

لوزیه عقیده لري چې اهل شرک نجس دي او اهل ایمان پاک دي خو په ظاهر صورت یو شان دي، څرنګه چې کفر او ایمان په زړه کې وي پاک له ناپاک نه معلومیږي نو باید له ټولو انسانانو وساتل شي نه چې په ناپوهۍ کې نجس شي.

اهل سنت او جماعت :

اهل سنت او جماعت وايي دا باطل مذهب دی کوم اساس نه لري، مسلمان ورور سره لاس په لاس مصافحه او غاړې په غاړې کیدل (معانقه) سنت ده لکه چې په حدیث شریف کې راغلي دي : (قالوا : یا رسول الله! ان احدنا یری صاحبه بعد برهة انحتی له، قال: یاخذ یده فیصافحه او یعانقة) یعني ويې ویل : ای رسول الله یو له مونږ چې خپل ملګری ډېره مده پس ووینې ورته کوږ شي احترام او دوستي ورته څرګندوي. رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمایل : په ملا دې نه ورته کږیږي، بلکې مصافحه یا معانقه دې ورسره وکړي، چې لاس په لاس ورکړي یا لاس په غاړه ورواچوي او یو بل سره ډوډۍ خوړل سنت دي او تنها ډوډۍ خوړل مکروه دي : (قال النبي صلی الله علیه وسلم شر الناس من اکل وحده) یعنې بدترین خلق ډېر خوړونکي او تنها خوړونکي دي).

۴۱_ خشبیه

د نوم وجه:

څرنګه چې په عربي ژبه کې خشب وچو لرګیو ته وايي او دا خشبیه

www.meltahrik.com 0777 400 116

(c) haltabaar.com : The Digital Library

فرقي عقيده ده چې پس له مرگه قلم پر بندگانو وچيږي. د دغه وچوالي لپاره د اخشبيه لقب ورکړی شوی دی او دوی د خوارجو له فرقې (الاخنس) نومي ته منسوب دي.[1]

عقيده :

اخشبيه فرقه عقيده لري چې تر څو بندگان ژوندي وي قلم پرې روان وي خو چې مړه شي قلم ورباندې وچ شي که نيکي يې کړې وي هماغه وي او که بدي يې کړې وي هماغه وي چې په ژوند يې کړې وي، زياتوالی په کې نه راځي.

اهل سنت او جماعت :

اهل سنت او جماعت وايي : څوک چې په بندگانو کې ښه لاره جوړه کړي هر څوک چې په هغې لارې ځي ثواب يې په دغې لارې د تلونکي په اندازه د دغې لارې جوړوونکي ته هم رسيږي او په ديوان کې يې ورته ليکل کيږي او څوک چې بده لاره پريږدي هر څوک چې عمل ورباندې وکړي عذاب يې د عمل کوونکي په اندازه ده ته هم په ديوان کې ليکل کيږي.

دليل :

رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايلي دي (من سن سنة حسنة بعمل بها بعد موته فله اجرها مثل اجرمن عمل بها و من سن بدعة سيئة فعليها وزرها و مثل وزر من اتبعها)[2]

همدارنگه صالح اولاد په دعا د مور او پلار درجه زياتيږي او د جاريه

---

[1]. هفتاد و سه ملت ص ۵۱.

[2]. صحيح مسلم ج ۸ ص ۲۱.

(c) ketabton.com: The Digital Library

صدقې لکه د مسجد یا خانقا یا رباط جوړولو ثواب چې ورته رسیږي چې څوک نفع ترې اخلي او چا چې نافع علم زده کړی وي یا یې تالیف او تصنیف کړې وي یا یې چا ته څه لیکلې وي او په هغه عمل وکړي درجه یې زیاتیږي. لکه چې رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي :
((اذا مات ابن ادم انقطع عمله الا عن ثلاث : ولد صالح یدعو به و علم ینتفع به و صدقة جاریه)) [1]

۴۲_ تغلبیه

د نوم وجه:

تغلب مختلفې معناګانې لري. ځینې یې غاړه اوږدول غلبه موندل دي چې دې ځای سره مناسبت لري ځکه دا فرقه په لاندې ذکر شوې عقیدې خپلې غاړې اوږدوونکې او له حق او حقیقت وتل دي ځکه به ورته دغه نوم اېښودل شوی وي.

عقیده :

تغلبیه فرقه عقیده لري چې خدای تعالی د بندګانو اعمال نوي نوي پیدا کوي او هغه وخت چې فعل اجرا شي ولیکل شي قضایې مخکې نه وي او تقدیر یې نوی منځته راځي.

اهل سنت او جماعت :

اهل سنت او جماعت وایي : د ځمکې او اسمانونو له پیدا کیدلو مخکې لیکل شوی دی چې د ادم اولاد به عالم کې پیدا شي څه کارونه به کوي قضا لیکلیدي او تقدیر یې هلته لوح محفوظ کې شوی دی.

---

[1]. جامع الصغیر ج ۱ ص ۱۱۱.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلیل : الله تعالی فرمایلي دي : ((و کل شیءٍ فعلوه الزبر و کل صغیر و کبیر مستطر))[1]

[1]. القمر / **۵۲**.

(c) Haliabad.com: The Digital Library

۴۳_ قاسطیه

د نوم وجه:

عقیده :

قاسطیه فرقه عقیده لري چې : د دنیا نعمت: راحت، فراغت او په مراد رسیدل دي او دا د نیکي کوونکو اجر دی او د دنیا عذاب: فقر، نامرادي، احتیاج، غم، اندوه او خشکي ده چې دا د بدکارانو سزا ده نو هر څوک چې نیکي وکړي مکافات یې دنیا کې نقد په نقد ورته رسیږي. حاجت یې نشته اخرت نه شته او بدي هم همدا سې په دې قیاس ده نو دوی وایي : ثواب او عقاب جزاء د اعمالو او اقوالو، خیر او شر ده او په دنیا کې رسیږي په اخرت کې نګراني نشته منتظر یې مه اوسئ.

اهل سنت او جماعت :

اهل سنت او جماعت وایي : دنیا ملعونه ده او څه شی چې ملعون وي د نیکوکارو لایقه نه وي.

دلیل :

رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي : ((الدنیا و ما فیها سوی ذکر الله و ما والده (ملعون)) یعني دنیا رټلې درګاه ده او نعمت د خدای تعالی کړه دي او څه چې دې دنیا کې دي مطرود او مردود دي او داسې څیزونه د عاملینو اجر نه شي کیدلای.

۴۴_ تکوینیه

د نوم وجه:

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) Haliabad.com : The Digital Library

تکوینیه فرقه د دې لپاره په دې نوم ملقبه شوې ده چې دوی عقیده لري: د خدای تعالی وجود د ده له خپل ذات څنې دی.

دلیل :

دوی وایي : د دې لپاره چې دی جل جلاله د ټولو اشیاوو پیدا کوونکی دی حال دا چې دی جل جلاله هم شی دی نو د خپل نفس خالق هم خپله دی.

اهل سنت او جماعت :

اهل سنت او جماعت وایي : دا سمه خبره ده چې خدای تعالی د هر شي خالق دی او دا عموم افاده کوي خو عقل د دې عام مخصص دی لکه چې خدای تعالی فرمایلي دي: ((و اتیت من کل شیءٍ))[1] یعنې د عقل قرینه حکم کوي او عام خاص ګرځوي، ټول عقلا پوهېږي چې مطلق معدوم په خپله نه پیدا کیږي لکه چې عقل حکم کوي، د بلقیس په حکایت کې راغلي دي: چې د دې پادشاهي هغې درجې ته رسیدلې وه چې هر څه ورته موجود و (و اتیت من کل شیءٍ) عقل دغه عام خاص ګرځوي او وایي، چې : ډېر څیزونه وو چې بلقیس نه لرل لکه کوه قاف، لمر، سپوږمۍ، عرش، کرسي، لوح، قلم، په دې ځواب کې یوه دقیقه نکته ده چې بې له علماوو څوک پرې نه پوهېږي.

۴۵_ متوسمه

د نوم وجه:

---

[1]. النمل / ۲۳.

توسم د يو څيز ليدلو کتلو څرګندېدلو، فراست او په نښو او علامو پوهېدلو ته وايي متوسمه فرقه چې په دې نوم ملقبه شوې ده د دې لپاره چې د دوی عقيده کې داسې دي چې په هغه څه عمل کوي چې له زړه يې ورته څرګند او (متوسم) شي.

عقيده :

متوسميه فرقه عقيده لري چې څه دې زړه درته وايي هغه کوه که زړه پاک او نوراني وي هر څه به رباني الهام په کې ډېرېږي او زړه چې تياره وي د انساني طبيعت زنګار يې نيسي نو هر څه چې درنه کېږي ټول معصيت او ګناه وي.

دليل :

په حديث شريف کې راغلي دي: ((ان للشيطان لمة ابن ادم و للملک لمة)) [1] يعني شيطان لره د بني ادم په زړه کې د قدم پل دی او ملکې ته پل دی نو د شيطان پل شر او دروغو ته لمسون کوي او د ملکې پل خير رښتيا او حق ته يې متوجه کوي نو څوک چې د ښو احساس ومومي پوه دې شي چې هغه د خدای تعالی له خوا دی نو د خدای تعالی حمد دې ووايي او څوک چې د بدۍ احساس وکړي نو له شيطان دې پناه وغواړي. دوی عقيده لري چې خاص زړه د زړه حاکم دی نه قرآن او نه خبر.

اهل سنت او جماعت :

---

[1]. جامع الصغير ج ۱ ص ۳۲۲ (هفتاد و سه ملت ۵۴).

(c) Halalatory.com : The Digital Library

اهل سنت او جماعت وايي: زړه د خير او شر معدن دی د نيکۍ او بدۍ تخم په کې کرل کيږي، چې هره گړی د خلکو له زړه راوځي او ته نيک له بدو نه شې پيژندلی نو پر تا لازم دي چې هر څه د زړه په فرمان ونه کړې، د قرآن مطيع او د فرمان تابع اوسه، څه چې له رسول الله صلی الله عليه وسلم درته رسيدلي د هغو پيرو اوسه او هغه کوه.

دليل : الله تعالی فرمايلي دي چې : ((وما اتيکم الرسول فخذوه و ما نهيکم عنه فانتهوا)) [1] يعنې څۀ چې رسول درکړي هغه ونيسه او له څه شي يې چې منع کړی يې له هغو ځان منع کړئ.

۴۲_ محروقيه

د نوم وجه:

د دې فرقې نوم په (الفرق المتفرقه) کتاب ۹۲ مخکې (الحرقيه) راغلی دی، دوی په محروقيه ځکه ملقب شوي دي چې عقيده لري چې کافر سوزول کيږي او ايره شي نور عذاب نه ويني.

عقيده :

محروقيه فرقه عقيده لري چې خدای تعالی کافران په اور نه سوزوي مگر يو ځلې او ايرې شي نور عذاب نه ويني.

اهل سنت او جماعت :

اهل سنت او جماعت وايي چې کافران هيڅکله له عذاب نه خلاصيږي (خالدين فيها) [2] تل به دې اور کې وي او هيڅکله نه معدوم کيږي

[1]. الحشر / ۹.

[2]. البقره / ۱۵۷.

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) haltahrik.com : The Digital Library

عذاب يې پای نه لري او هر کله يې چې پوستکی وسوزي بل پوستکی يې په ونج کې پرې راشين شي لکه چې الله تعالی فرمايلي دي : ((کلما نضجت جلودهم بدلناهم جلوداً غيرها))[1] يعنې او کله چې د دوی پوستکي پاخه شي مونږ به يې په نورو پوستکو بدل کړو.

۴۷_ بوستانيه

د نوم وجه : د دې فرقې صحيح نوم بايد (مفروغيه) په غين باندې وای.

عقيده :

بوستانيه فرقه عقيده لري چې : څرنګه د جنت فراخي له اوو ځمکو او اوو اسمانو زياته ده (عرضها کعرض السماء و الارض)[2] يعنې سور يې د ځمکې او اسمان د سور په شانتې ده، په ورځ د قيامت چې دا اسمانونه ونغښتل شي (کطی السجل للکتب)[3] لکه د کتابو سجل چې ونغشتل شي، جنت به د هغو اسمانو په ځای پيدا کړي. همدارنګه چې ځمکه ونغاړي (والارض جميعاً قبضته)[4] او ټوله ځمکه چې قبضه يې کړو، دوزخ به د ځمکې په ځای پيدا کړي اوس جنت او دوزخ موجود نه بولي.

اهل سنت او جماعت :

---

[1]. الحديد / ۲.

[2]. الحديد / ۲۱.

[3]. الانبياء / ۱۰۴.

[4]. الزمر / ۲۸.

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) Hakatabah.com : The Digital Library

اهل سنت او جماعت وايي: ((اسفل السافلين کې د ځمکې اوومې طبقې لاندې يو ځای دی چې سجين نوميږي اوس دوزخ هلته دی جوړ تيار ((انا اعتدنا للکافرين سلاسل واغلالاً و سعيراً)) [۱] او د اسمان له اوومې طبقې له پاسه د سدرة المنتهی ونه ده. [۲] جنت اوس هلته دی، د جنت بام عرش دی (عرش الرحمن سقف الجنة) يعنې د رحمن عرش د جنت سقف (بام) دی.

۴۸_ مفروعيه

د نوم وجه:

د مفروعيه نوم بنايي (مفروعيه) په (غ) باندې وي ځکه چې مناسبت يې د دوی له عقيدې سره پرې سميږي. [۳]

عقيده :

مفروعيه فرقه عقيده لري چې الله تعالی د هر څه په برخه کې د خير او شر هر څه چې تر قيامته پورې کيږي وليکل. اوس خدای تعالی له ټولو کارونو فارغ دی څه يې چې ليکلي هماغه کيږي او هغه تعبير نه خوري.

دليل :

حديث شريف دی : فرغ الله من اربع من الخلق و الرزق و الاجل. [۴]

---

[۱]. الدهر / ۱۴.

[۲]. حديث شريف کې راغلي دي که يو تېز اس د هغې د يوې پاڼې سوری طی کولو لپاره يو کال مزل پرې وکړي هغه به طی نه کړي او سدر د کنار ونې ته وايي. سدرة المنتهی اووم اسمان کې ونه ده چې ريښې يې شپږم اسمان کې دي.

[۳]. هفتاد و سه ملت ص **۵۲**.

[۴]. جامع الصغير ج ۲ ص ۱۷۲.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اهل سنت او جماعت :

اهل سنت او جماعت وايي : (فرغ مما كـان لا مما هـو كـائن) څه چې دي هغه يې ليکلي له هغه فارغ دی او څه چې کيږي ورځ پـه ورځ يې ليکي او خدای تعالی هره ورځ شان لري (کل يوم هو فی شان)[1]

[1]. الرحمن / ۲۹.

www.melitahrik.com
0777 400 116

(c) haillahatary.com: The Digital Library

۴۹_ نجاریه

د نوم وجه: د نجاریه فرقه د محمد بن الحسین النجار اصحاب دي ځکه ورته نجاریه وايي.[۱]

عقیده :

نجاریه عقیده لري چې: خدای تعالی زمونږ د ژبې وینا د لاس نیول، د پښو تګ پیدا کړي دي نو د بندګانو فعل د ده جل جلاله فعل دی. له دې کبله که جزا ورکوي په خپل فعل به يې جزا ورکړې وي نه د دوی په فعل.

دلیل :

الله تعالی فرمایلي: (والله خلقکم و ما تعملون)[۲] یعنې الله تعالی تاسې پیدا کړي يئ او هغه څه يې پیدا کړي دي، چې تاسې يې کوئ، ځکه چې دوی لره د خدای تعالی له ذات ځنې نه افعال شته او نه اقوال، د دوی عقیده د افعالو پیدا کیدلو کې او دا چې د بنده فعل لیکل کیږي اهل سنت او جماعت سره موافقت لري او د وجودي صفاتو په نفي کولو او د خدای تعالی د لیدلو په نفي کولو کې او د کلام په حدوث کې معتزله وو غوندې دي.[۳]

اهل سنت او جماعت :

---

۱. هفتاد و سه ملت ص ۵۲.

۲. الصافات / ۹۴.

۳. هفتاد و سه ملت ۵۲.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اهل سنت او جماعت وايي : سعي د بنده وي او بنده لره خير د ده د سعي په اندازه دی.

دليل :

الله تعالی فرمايلي دي : (و ان ليس للانسان الا ما سعی ان سعيه سوف يرى)[1] يعنې انسان لره هيڅکله نه شته مگر د هغه څه چې هاند يې کړی وي او هرو مرو به خپل هاند ژر ووينې.

۵۰_ خارجيه

د نوم وجه:

خارجيه فرقه خوارج دي د نوم وجه يې له همدې کبله ده او دوی څو ډلې شوي دي. لکه :[2]

۱_ المحکميه : هغه دي چې علي رضی الله عنه باندې د (التحکيم) په وخت کې ووتل، دوی ويل : څوک چې عادل وي قريش وي او که غير قريش وي هغه امام دی او اکثرو صحابه وو ته د کفر نسبت کوي او د کبيره گناه مرتکب کافر گڼي.

۲_ البهيه : هغه دي چې ايمان يوازې اقرار او علم په خدای او هغه څه چې رسول د خدای راوړي دي، بولي او وايي: اطفال په کفر او ايمان کې د خپلو پلرو غوندې دي.

---

[1]. النجم / ۴۰.

[2]. هفتاد و سه ملت ص ۵۲.

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) Haitabat.com : The Digital Library

۳_ الازارقه : هغه دي چې وايي : علي په تحکيم کافر شوی دی او صحابه کافر شوي دي او له قتال ناست خلک کافر شوي دي. او وايي : د مخالفينو د اولادو او د هغوی د ښځو وژل جواز لري او وايي : زاني باندې رجم نشته، او نه په ښځه د قذف حد شته او وايي: د مشرکينو اولاد به له خپلو پلرو سره په دوزخ کې وي، دوی روا بولي چې نبي کافر وي او د کبيره مرتکب هم کافر بولي.

۴_ النجديه : دوی خلک فروعو کې ناپوهيو باندې معذور بولي او وايي د خلقو حاجت امام ته نشته.

۵_ الاصغريه او الاباضيه : هغه دي چې وايي زمونږ د قبلې مخالفين کافر دي غير مشرکين او د بنده فعل د خدای تعالی مخلوق بولي.

عقيده :

خارجيه فرقه عقيده لري چې لنډيز يې داسې دی : دوی وايي : خدای تعالی بس دی او کله وايي الله او رسول بس دي بل فريادرس نشته دی، د رسول الله اولاد او علی مرتضی ټولو نه بېزاري کوي او شاهدي وايي چې : علي پس له مصطفی کافر شوی (العياذ بالله)

اهل سنت او جماعت :

اهل سنت او جماعت وايي : د علي رضي الله عنه په برخه کې ناسزا خبرې کفر دی، دی د خدای تعالی ولي دی او د مصطفی وصي دی او د خدای ولي او د رسول ولي بايد دوست ولرو او د نبوت خاندان مينه وال د دين اساس دی.

دليل :

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) Haftabad.com : The Digital Library

الله تعالی فرمایلي دي (قل لا اسئلکم علیه اجراً الا المودة فی القربی) [1] یعنې ووایه (ای محمده دوی ته) چې: زه له تاسې په دعوت کومه اجوره نه غواړم مګر په خپلوانو کې دوستي.

۵۱_ شیعه

د نوم وجه:

شیعه وو ته د دې لپاره شیعه وایي چې دوی علي رضي الله عنه شائع کړ او ویې ویل چې دی پس له رسول الله صلی الله علیه وسلم امام دی او امامت له ده او د ده له اولاد څخه نه ووځي او که وځي په ظلم یا په تقیه وي.

عقیده :

شیعه عقیده لري چې : علي رضي الله عنه زړور، سخي، عالم او د علم څښتن و او پس له رسول الله صلی الله علیه وسلم د امامت حق علي رضي الله عنه درلود ، او چا چې امامت ترې اخستی ظلم، کبر او عناد یې کړی دی.

دلیل :

د د وی دلایل یو دا مبارک ایت دی (انما ولیکم الله) [2] او دا حدیث شریف دی: ((من کنت مولیه فعلی مولیه)) [3]

---

[1]. الشوری / ۲۲.

[2]. المائده / ۲۰.

[3]. دا خبره رسول الله صلی الله علیه وسلم د حجة الوداع په ورځ د خم په غدیر کې وکړه او ویې فرمایل : ایها الناس: الست اولی بکم من انفسکم قالوا بلی یا رسول الله قال فمن کنت

(c) ketabton.com: The Digital Library

اهل سنت او جماعت :

اهل سنت او جماعت وایي : صحابه وو کبارو اجماع وکړه او علي رضي الله عنه هم رضا شو چې پس له محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم ابوبکر صدیق رضي الله عنه خلیفه شو نو په دې تقدیر هغه باندې ظلم نه دی شوی.

دلیل :

رسول الله صلی الله علیه وسلم د عمر په اخر وخت کې د لمانځه امامت ابوبکر صدیق رضي الله عنه ته ورکړ نو د لمانځه پیشوا والی یې د خلافت دلیل و او دا د نه منلو خبره ده چې په دې برخه کې چا په علي رضي الله عنه ظلم کړی وي.

۵۲_ رافضیه

د نوم وجه :

رافضیه نوم لومړی د کوفې د خلکو و چې د زید بن علي بن حسین ملګری و ځرنګه چې ده د ابوبکر او عمر له لعن ځان ساتنه وکړه دی یې ترک کړ. له دې کبله ورته رافضه وویل شول، مغیره بن سعید د مغیریه فرقې سرکښي چې ولیده نور شیعیان ورنه په شا شوي دي. دوی باندې یې رافضه نوم کېښود ، اهل سنت د شیعه وو ټولې فرقې رافضه بولي. [1]

عقیده :

مولاه فهذا علی موله، الهم و ال من ولاه وعاد من عاداه و انصره من نصره و اخذل من خذله وادرالحق معه کیف مادار.

[1]. هفتاد و سه ملت ص ۵۹.

www.melitahrik.com 0777 490 116

(c) Haillabar.com : The Digital Library

رافضیه فرقه عقیده لري چې جبرائیل علیه السلام علي کرم الله وجهه ته وحي راوړه خو دا چې دی کم عمره (۹) کلن و نو محمد صلی الله علیه وسلم د ده له خوا رسالت ادا کړ نو نبوت په حقیقت کې د علي رضي الله عنه دی او علي رضي الله عنه رسول الله صلی الله علیه وسلم ته ورزده کاو. او رسول الله صلی الله علیه وسلم په ټولنه کې ادا کاوه. کله وایي رسالت د علي رضي الله عنه دنده وه جبرائیل (ع) خطا شو باید وحي یې علي رضي الله عنه ته وروړې وای.

اهل سنت او جماعت :

اهل سنت او جماعت وایي د احمق ځواب سکوت دی.

۵۳_ امامیه

د نوم وجه:

څرنګه چې د امام په برخه کې په لاندې ډول ځانګړې عقیده لري ځکه ورته امامیه وایي.

عقیده :

امامیه عقیده لري چې د هر چا امام چې معصوم او د حسین بن علي رضي الله عنه له اولادې څخه نه وي لمونځ یې نه صحیح کیږي. باید امام په صغیره او کبیره مرتکب نه وي او داسې امام نشته مګر څوک چې د حسین بن علي له اولادې وي.

دلیل :

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) Haidarabad.com : The Digital Library

حدیث شریف دی : ((الائمة من قریش)) یعنې امامان له قریشو دي، دنیا له دوی خالي نه وي خو د اهل ظلم له تعدی پټ وي ځانونه نه ښکاره کوي، خلافت د دوی حق وي او د دوی میراث وي.

اهل سنت او جماعت :

اهل سنت او جماعت وایي رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي :
(صلوا خلف کل برٍ و فاجرٍ) [1] یعنې هر نیکوکار او بدکار پسې لمونځ کوئ.

۵۴_ ناوسیه

د نوم وجه:

د شیعیه و امامیه فرقې ځنې ناوسیه یوه فرقه ده چې وایي امام جعفر صادق رض دایمي ژوندی دی او امامت یې بادوامه دی او د هغه د ظهور په انتظار کې دی او موسس یې د بصرې یو سړی دی چې عجلان بن ناوس نومېده. [2] ځکه په ناوسیه ملقبه شوې ده.

عقیده :

ناوسیه فرقه عقیده لري چې د مباهله ایت (انفسنا و انفسکم) [3] کې خدای تعالی علي رضي الله عنه د رسول نفس بللی دی او رسول له ټولو په اتفاق ډېر فاضل دی او ټولو پیغمبرانو نه ستر دی او ټولو اولیاوو

---

[1]. جامع الصغیر ج ۲ ص ۲۲.
[2]. هفتاد و سه ملت ص ۲۰.
[3]. ال عمران / ۵۴.

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) Halalbatory.com : The Digital Library

او صوفيانو نه غوره او بهتر دی نو امير المؤمنين چې د نبي په مرتبه وي پس له رسول به هيڅوک تر علي ډېر فاضل نه وي.

اهل سنت او جماعت :

اهل سنت او جماعت وايي ځرنګه چې رسول الله صلی الله عليه وسلم په لمانځه کې امامت ابوبکر صديق رضي الله عنه ته ورکړ دليل دی چې هغه ډېر فاضل دی او د مباهلې په ايت کې چې د (نفس) جمع راغلی د دې مقتضی نه ده چې د ټولو نفسو علمي او روحاني درجه دې يو شان وي. په تېره د علي رضي الله عنه چې ولي دی له محمد صلی الله عليه وسلم سره چې رسول دی عقلاً او عقيده يو شان شمېرل کيدلای نه شي ځکه چې رسول معصوم وي او ولي ته معصوم نه شي ويل کيدلای خو دا چې علي رضي الله عنه د عشره مبشره له جملې صحابي دی د خدای تعالی د هغه بشارت له مخې چې عشره مبشره و په برخه کې راغلی او د ټولو صحابه وو رض په برخه کې چې کومه د خدای تعالی د رضا نسبت درجه حاصله شوې ده د لوړې درجې څښتن او خدای بخښلی جنتي شخص دی خو د جلا دلايلو له مخې پس له رسول الله صلی الله عليه وسلم څلور ياران دي او هغوی کې اول ابوبکر صديق رض، دوم عمر رض، دريم عثمان رض، څلورم علي رض درجې لري او دا څلور ياران او شپږ تنه (سعد ، سعيد ، ابوعبيده، طلحه، زبير او عبدالرحمن، صحابه کرام لس تنو ته عشره مبشره وايي چې رسول الله صلی الله عليه وسلم سره به ذوقبلتين جماعت کې له بيت المقدس د کعبې شريفې قبلې ته د خدای تعالی په امر (فول

وجهک شطر المسجد الحرام)[1] بدون له شک او تردد د مازیگر لمانځه کې گرځیدلی و.

۵۵_ امیریه

د نوم وجه:

امیریه په اصل کې امریه ده ځکه چې دغه فرقه علي رضي الله عنه د رسالت په امر کې له محمد صلی الله علیه وسلم سره شریک گڼي. له دې امله ورته امیریه وایي.

عقیده :

امیریه فرقه عقیده لري چې علي رضي الله عنه له محمد صلی الله علیه وسلم سره داسې شریک دی لکه هارون چې موسی علیه السلام سره و.

دلیل : رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي : ((انت منی بمنزلة هارون من موسی))[2]

اهل سنت او جماعت :

اهل سنت او جماعت وایي : څوک چې علي رضي الله عنه له محمد صلی الله علیه وسلم سره په نبوت کې شریک وګڼي کفر ته وځي.

دلیل :

ځکه چې د غیر نبي تصدیق په نبوت کوي او د حدیث سبب داسې و چې رسول الله صلی الله علیه وسلم د تبوک غزا ته ورته علي رضي الله عنه ته یې وفرمایل: مدینه کې زما خلافت کوه. علي رض وویل : ما هلکانو

---

[1]. البقره /

[2]. هفتاد و سه ملت ص ۲۱

www.melitahrik.com 0777400116

او ښځو کې د جهاد په ورځ پرېږدي؟ رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمایل : ای علي! راضي نه یې چې تا ته د هارون منزلت وي چې موسی علیه السلام د طور غره ته ورتلو هارون یې په خپل ځای په خلافت پرېښود. (قال موسی لاخیه هارون: اخلفنی فی قومی)[1] یعنې موسی خپل ورور هارون ته وویل : زما په قوم کې زما خلیفه شه.[2] او فرمایلي یې دي : ((لا نبي بعدی)) پس له ما نبي نشته.[3]

۵۲_ اسماعیلیه

د نوم وجه:

اسماعیلیه فرقې ته ځکه دا نوم کېښودل شوی دی، چې دوی اسماعیل بن جعفر په امامت ګڼي او دوی څو نور نومونه هم لري لکه:

الباطنیه : ځکه چې دوی په باطن د کتاب قول کوي نه په ظاهر د هغه.

القرامطه : ځکه چې لومړنی شخص د دوی حمدان القرامط نومیده.

السبعیه : ځکه چې دوی وایي : شریعتونه د اوو رسولانو دي: ادم، نوح، ابراهیم، موسی، عیسی، محمد او محمد المهدي یعنې محمد بن اسماعیل.

البابکیه : ځکه چې د دوی یو طائفه د بابک الخرمي تابع و.

التعلمیه:ځکه چې دوی ویل: امام باید خپلو پیروانو ته د دې تعلیم وکړي.

www.melitahrik.com 0777 400 116

---

[1]. الاعراف / ۱۳۸.

[2]. همدغه مرجع.

[3]. هفتاد و سه ملت ص ۲۱- احتجاج طبری ص ۴۱ شرح باب ۱۱ ص ۵۳).

ملاحده : دا نوم ورته مخالفينو ورکړی دی.[1]

عقيده :

اسماعيليه فرقه عقيده لري چې نبوت له ادم عليه السلام تر قيامته پورې متصل شته دی ځکه چې د هر وخت خلک په بل صفت وي او هره پېړۍ کې خلکو ته بل استعداد او فهم وي نو هرې زمانې ته پيغمبر په کار دی چې د دوی د زمانې له حال سره مناسب وي چې خلق خدای تعالی ته وبولي او مناسب شريعت په خلکو کې ظاهر کړي او د دوی د عقل په اندازه وحدانيت ته دليل راوړي.

اهل سنت او جماعت :

اهل سنت او جماعت وايي : پس له محمد صلی الله عليه وسلم بل نبي نشته او پس له قرآن بل کتاب نه نازليږي، د دين کار د محمد صلی الله عليه وسلم په وخت کې مکمل شوی دی. د نبوت د کور په دروازه يې مهر لګولی دی او د قيامت تر ورځې به اسلامي شريعت او صراط مستقيم ثابت او قايم وي.

دليل :

خدای تعالی فرمايلي دي : ((ما کان محمد ابا احد من رجالکم و لکن رسول الله و خاتم النبيين و کان الله بکل شيءٍ عليما))[2]

۵۷_ جلامده

د نوم وجه :

---

[1]. هفتاد و سه ملت ص ۲۲.

[2]. الاحزاب / ۴۰.

www.melitahrik.com 0777 400 116

د (جلامد) یوه معنی تیږه ده څرنګه چې د جلامده فرقه په لاندې ډول عقیده لري چې د صحابه وو حال پټ معرفي کوي ځکه ورته جلامده نوم اېښودل شوی دی.

عقیده :

جلامده عقیده لري چې د صحابه وو حال له مونږ پټ پاتې شو پوه نه شولو چې هر یو په کوم کار کې دی. حال دا چې خلکو ته له مقتدی (پېشوا) او قاهر حاکم چې د دوی په سر وي چاره نشته ځکه چې که صلاح او فلاح له امت پورته شي او فتنه څرګنده شي نو په هر چا چې لویان او مشران اتفاق وکړي امامت د هغه حق دی ظالم وي که صالح.

دلیل :

اهل سنت او جماعت :

اهل سنت او جماعت وايي چې امامت د خدای تعالی دی او خلافت یې امانت دی د خلکو نوامیس، وینې او مالونه یې ده ته حواله کړي دي او فاجر ظالم ته نښايي چې خلیف شي، ځکه چې ده ته دغه سعادت نه رسیږي او دغه دولت لار نه ورته پیدا کوي.

دلیل :

الله تعالی فرمایلي دي : ((لا ینال عهدی الظالمین)) [1] زما عهد ظالمانو ته نه حاصلیږي.

۵۸_ حکمیه

د نوم وجه:

---

[1]. البقره / ۱۱۸.

(c) Haitabat.com : The Digital Library

ظاهراً حکمیه د خوارجو له فرقې هماغه (المحکمه) فرقه ده چې په علي رضي الله عنه د تحکیم په وخت کې راووتل[1] او د کفر نسپت یې ورته وکړ او ویل یې قریش وي که غیر قریش وي خو چې عادل وي هغه امام دی او که ظلم وکړي غزل یې واجب دی او یا دې ووژل شي. دوی د امام ټاکل جایز ګڼي نه واجب، دوی عثمان او اکثر صحابه او د کبیره مرتکب ته د کفر نسبت کوي.

عقیده :

حکمیه عقیده لري، چې د سترو صحابه وو او یارانو ترمنځ اختلاف راغی پس له هغه یې اتفاق او اجماع اعتبار نه لري او خلافت هم د خلکو له منځ تللی هیڅوک د ځمکې په مخ د خلافت حق نه لري، تر قیامته پورې چې څوک د خلافت دعوی وکړي باطله ده او وایي چې حکم باید په قرآن او حدیث وشي که په مخلوق پسې حکم کولو کې لاړ شي کفر ته وځي.

دلیل :

الله تعالی فرمایلي دي ((من لم بحکم بما انزل الله فاولئک هم الکافرون))[2] یعني څوک چې به هغه څه چې د الله جل جلاله له خوا رانازل شوی حکم ونه کړي نو همدغه کسان همدوی کافرن دي.

اهل سنت او جماعت :

اهل سنت او جماعت وایي:په اسلام کې حاکم د خدای تعالی فرمان دی.

دلیل :

---

[1]. شرح المواقف ج ۳ ص ۲۱۹.

[2]. المائده / ۴۸.

(c) Haitabar.com: The Digital Library

الله تعالی فرمایلي دي: ((اطیعوا الله و اطیعوا الرسول و اولی الامر منکم)) [1] یعنې تابعداري د خدای وکړئ او د رسول د خدای اطاعت وکړئ او د اولی الامر چې ستاسو څنې وي.

۵۹_ لاعنیه

د نوم وجه:

لاعنیه د غلاة له فرقو یوه فرقه وه چې په عثمان، طلحه، زبیر، معاویه او ابو موسی اشعري یې لعن کاوه [2] ځکه ورته لاعنیه وایي.

عقیده :

لاعنیه عقیده لري چې ابوبکر صدیق رضي الله عنه، عمر رضي الله عنه، عثمان رضي الله عنه، زبیر رضي الله عنه، عائشه رضي الله عنها پرې نه شودل چې د علي رضي الله عنه د ولایت نور وځلیږي. عالم تیاره کې پاتې شو او سمه لاره ورکه شوې او د دوی له سولې مستحق حق ته ونه رسید او د علي رضي الله عنه په ولایت یې اقرار ونه کړ او خلافت یې ورته ورنه کړ نو لاعنیه له دې امله لعنت ورباندې ثواب بولي.

اهل سنت او جماعت :

اهل سنت او جماعت وایي: معاذ الله چې څوک په ذکر شویو اشخاصو لعنت ووایي او لعنت پرې روا وبولي، په هغوی لعنت ویلو باندې سړی کافر کیږي.

---

[1] .

[2]. هفتاد و سه ملت ص ۷۴.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلیل : ذکر شوي کسان د رسول د خدای صحابه وو خدای تعالی د دوی ستاینه فرمایلې ده: ((والذین معه اشداء علی الکفار رحماء بینهم))[1] یعنې هغه کسان چې تا سره دي ای پیغمبره په کفارو باندې سخت او خپلو منځو کې سره مهربانه دي.

۲۰_ رجعیه

د نوم وجه :

رجعیه وایي چې علي کرم الله وجهه بیا دنیا ته مراجعه کوي او راځي ځکه ورته رجعیه وایي، دوی د شیعه وو د غلاتو یوه ډله ده.

عقیده :

رجعیه فرقه عقیده لري، چې : خدای تعالی امیر المؤمنین علي رضي الله عنه او د هغه ملګري دنیا ته بیا راولي او راژوندي کوي یې او له خپلو دښمنانو غچ اخلي.[2]

اهل سنت او جماعت :

اهل سنت او جماعت وایي : څوک له دنیالاړ شي بیا دنیا ته نه راځي.

دلیل : الله تعالی فرمایلي دي ((انهم الیها لا یرجعون))[3] یعنې هرومرو دوی دنیا ته نه راګرځي.

او د کهف اصحاب چې درې سوه ۹ کاله پس ژوندي شول چې د (قیانوس) باچا په وخت کې د (افسوس) له ښار تښتېدلي وو او په یوه

---

[1]. الفتح / ۲۹.

[2]. تلبیس ابلیس ص ۲۲، او هفتاد و سه ملت ص ۲۵.

[3]. هفتاد و سه ملت ص ۲۵.

(c) Haqtalab.com : The Digital Library

غار کې پټ شوي وو او همدارنګه عزیر پیغمبر چې پس له دوه سوه او نه کاله ژوندی شو او دبرش کاله نور په دنیا کې پاتې شو او نور څوک چې د عیسی علیه السلام په دعا ژوندي شوي دا او داسې نور د دې دلیل نه شي کیدلای چې علي رضي الله عنه او ملګري یې بیا دنیا ته راځي ځکه هغه څوک چې د مخه ذکر شول او دنیا ته راغلي وو هغه معجزې وې.[1]

۲۱ـ متربصه

د نوم وجه:

متربصه وایي چې په هره پېړۍ او هر وخت کې دې مسلمانان یو امیر وټاکي چې هغه به د اسلامي امت مهدي وي او چې کله هغه وفات شي بل سړی دې وټاکي ځکه دوی په متربصه نومول شوي دي.[2]

عقیده :

متربصه عقیده لري چې : محمد بن حسن العسکري صاحب الزمان مهدي اخر الزمان دی. د بغداد ولایت د (سامره) په کلي کې د عباسي خلفاوو له ظلم چې د ده قصد یې کړی و په (**۲۵۰**) هـ کال یوه کور کې پټ شو هر څو چې ولټول شو ونه موندل شو. له هغې ورځې په نړۍ کې دی او خلکو کې پټ دی، ظهور به وکړي او عالم به په عدل او آبادۍ ښکلی کړي.

اهل سنت او جماعت :

---

[1]. هفتاد و سه ملت ص **۲۵**.

[2]. هفتاد و سه ملت ص **۲۵**، او تلبیس ابلیس ص ۲۲.

(c) Hakaraty.com : The Digital Library

اهل سنت او جماعت وايي : مهدي پسې به عيسی بن مريم وي چې په اخره زمانه کې له اسمان راښکته کيږي. دجال سره جگړه کوي او دجال وژني، عيسی عليه السلام به خلک د محمد عليه السلام دين ته غواړي، متربصه وايي د عيسی عليه السلام راښکته کيدل له اسمان صحيح دي خو صاحب الزمان محمدبن حسن العسکري مخکې د هغه له نزول ظهور کوي.

د اهل سنت او جماعت دليل :

رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايلي دي : ((لا يهلک امة انا فی اولها والمهدی فی اوسطها و العيسی فی اخرها))[1] يعنې امت نه هلاکيږي، زه يې په اول کې يم، مهدي يې په اوسط کې دی او عيسی يې په اخر کې دی.

۲۲_ قبريه

د نوم وجه:

قبريه ځکه د دې فرقې نوم کېښودل شوی دی چې په قبر کې د نکير او منکر پوښتنې نه مني.[2]

عقيده :

قبريه فرقه عقيده لري چې په قبر کې له مړي سره په هغه تنګ ځای کې نکير او منکر له عمود لرګي سره څه رنګه ځاييږي نو دوی وايي چې په قبر کې سوال او عذاب اعتبار نه لري.

[1]. هفتادو سه ملت ص ۲۵- او (رک: سيدصدرالدين الصدر. المهدي ص ۸۸)
[2]. هفتاد و سه ملت ص ۲۷.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اهل سنت او جماعت :

اهل سنت او جماعت وايي: خداى تعالى د قبر په فراخولو قادر دى او ځوک چې د نکير او منکر له سوال منکر شي کفر ته ووځي.

دليل :

خداى تعالى د دوه ځلې مړه کيدلو او دوه ځلې ژوندي کيدلو خبر فرمايلى داسې چې: ((ربنا امتنا اثنتين فاحييتنا اثنتين)) [1] يعنې رب زمونږ دوه ځلې مونږ مړه کوي نو دوه ځلې مو ژوندي کوي.

۲۳_ واقفيه

د نوم وجه :

اقفيه فرقه له هغې واقفه فرقې سره ارتباط نه لري کومه چې د امام موسى کاظم په مرگ د هغه په امامت متوقف پاتې دى بلکې دا فرقه د خوارجو له واقفه ځنې وي. [2]

عقيده :

اقفيه فرقه عقيده لري چې په کتاب او سنت کې داسې څه نشته چې قرآن قديم دى او که نه دى نو د نفي او اثبات ترمنځ توقف وربانديې د استقامت او سلامت لارې ته ډېر نژدې دي.

دليل :

که وويل شي چې قرآن قديم دى يا وويل شي چې قرآن قديم نه دى او بيا دا هره يوه خبره له واقعيت سره سمه نه وي صرف په گمان ولاړه وي نو

---

[1]. المؤمن / ۱۱.

[2]. هفتاد و سه ملت ص ۲۷ / او (رک به فرق الشيعه نو بختى طبع ريتر ص ۲۷) او (رک: تاريخ مذاهب اسلام ص ۱۰۴) او (الفرق المفترقه ص ۸۹).

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) ketabton.com: The Digital Library

گناه گار به شي لکه چې الله تعالی فرمايلي دي: ((ان بعض الظن اثم))[1] نو بې له يقين بايد گمان ونه شي.

اهل سنت او جماعت :

اهل سنت او جماعت وايي : په دې مسئله کې توقف کفر دی.

دليل :

بې له شک او بې له گمان بلکې په صدق او يقين سره کلام د متکلم صفت دی ځرنگه چې متکلم خدای تعالی دی او هغه قديم دی نو صفات يې هم قديم دي.

۲۴_ حشويه

د نوم وجه:

دې فرقې ته د دې لپاره حشويه وايي چې دوی په احاديثو کې داسې حشويي (اضافه توب) کړی چې په احاديثو کې هيڅ اصل نه لري او دا ټولې حشويي په جبر او تشبيه کې دي.

عقيده :

حشويه فرقه عقيده لري چې د خدای تعالی د کلام سامع او مامور په ازل کې نه و نو خطاب يې چا ته و؟

دليل : دوی دا اياتونو دليل نيسي (کان الله و لم يکن معه شیء)[2] او (و اقيموا الصلوة و اتوالزکوة)[3] او (هل اتاک حديث موسی از نادايه ربه

---

[1]. الحجرات / ۱۲.

[2]. هفتاد و سه ملت ص ۲۸.

[3]. النساء / ۷۹.

www.melitahrik.com 0777 400 116

بالواد المقدس طوی اذهب الی فرعون انه طغی)[1] نو چې د الله تعالی خطاب ته څوک نه و، موسی نه و، فرعون نه و، مقدسه وادي نه وه، محمد صلی الله علیه وسلم نه وه، نو کوم کلام چې سامع او مامور ونه لري عبث دی.

اهل سنت او جماعت :

اهل سنت او جماعت وايي : موجودات د خدای تعالی په قدیم علم کې وو او خدای تعالی په خپل ازلي یقین ټولو باندې لیدونکی او په خپلو معلوماتو خپل کلام فرمایلي دی.

www.melitahrik.com 0777 400 116

۲۵_ فانیه

د نوم وجه:

فانیه ته ځکه فانیه وايي چې د دوی عقیده د جنت او دوزخ په فنا کېدلو باندې ده.

عقیده او دلیل يې :

فانیه فرقه عقیده لري، چې د قیامت هیبت څرګند شي اسرافیل (ع) ته به شپیلۍ کې د پو کولو امر وشي ((و نفخ فی الصور فصعق من فی السموات و من فی الارض)) [2] یعنې او د اسرافیل علیه السلام په شپیلۍ کې به پوکی وشي نو هر څه چې په اسمانونو کې دي او هر څه چې په ځمکه کې دي له ځمکې او اسمانو سره به هلاک شي، نو چې ټول ژوندي حیوانات مړه او موجودات عدم شي جنت او دوزخ هم معدوم

---

[1]. النازات / ۱۵-۱۷.

[2]. الزمر / ۲۸.

شي مګر ذات د خدای تعالی چې حی او قیوم دی (کل شیء هالک الا وجهه له الحکم و الیه ترجعون)[1] یعنې هر شی هلاکیږي مګر ذات د خدای حکم ده لره دی او ده ته رجوع کوونکي دي.[2]

اهل سنت او جماعت :

اهل سنت او جماعت وايي : د خدايتعالی وعده داسې ده چې غير له ذات د خدای تعالی هر څه فنا کيږي او جنت د خدای تعالی د رضا صفت دی او دوزخ يې د غضب صفت دی او له قديم موصوف څنې د صفت انفکاک محال دی نو جنت او جحيم دې وجه کې داخل دي له دې کبله هلاک او فنا دوزخ او جنت ته لاره نه لري.

۲۲_ اثريه

د نوم وجه:

اثريه فرقې ته د دې لپاره اثريه وايي چې دوی په اثر (حديث) عمل کوي او قياس باطل ګڼي.

عقيده :

اثريه فرقه عقيده لري چې ټول احکام په کتاب او سنت کې شته کوم څيز يې په قران او حديث کې نه وي د هغو له مخې بايد ځان په وسوسه کې وانه چوي چې ووايي : شراب حرام دي ځکه چې مستي په کې ده. مونږ ته د دې قياس او تکليف اړتيا نشته، اولنی شخص چې قياس يې

[1]. القصص / ۸۸.

[2]. دا (الجنة و النار فی نفخ الصور يفيان) د ابو الهذيل علاف خبره ده. دی د اسلام د کلام له علماوو يو عالم دی. (تاريخ مذاهب اسلام ص۱۲۱) (هفتاد و سه ملت ص ۲۸)

(c) Haltabar.com : The Digital Library

کړی شیطان و ځکه چې ادم علیه السلام ته د سجدې کولو امر وشه. ده قیاس وکړ چې زه له اور او ادم له خاورو پیدا شوی. اور حقیقت او نوراني دی[1] خاوره مطلقه کثیفه او تیاره ظلماني ده نو اور تر خاورې غوره دی نو د اور به څه وظیفه وي چې خاورو ته سر کیږدي، ابلیس له خدای تعالی سره خبرو کې شو او ویې ویل: ((خلقتنی من نار و خلقته من طین))[2] یعنې زه دې له اور پیدا کړی یم او دی دې له خټو پیدا کړی دی، څرنګه چې خپل وسواس یې څرګند کړ او خپل قیاس یې په قول کې راوړ د (فاخرج منها فانک رجیم)[3] یعنې نو له جنته ووزه بېشکه ته رټل شوی یې. د دې ایت د مفهوم په تازیانه ووهل شو او له جنت وویستل شو. د ملکې بڼه ترې ولوېده، مسخ شو، اسماني و، ځمکنی شو، دا ټولې سزاګانې په دې ورکړ شوې چې: له عقل یې قیاس وکړ. که د امر اطاعت یې کړی وای دا کانې به نه وربانډې کیدلې. نو مونږ ته قرآن او خبر کافي دی، په شرعي مسئلو کې قیاس مصلحت نه دی، هر څه چې په قیاس نفي یا اثبات شي باطل دي.

اهل سنت او جماعت:

---

[1]. ابو حنیفه رحمه الله ابي عبدالله (جعفر بن صادق کره لاړ هغه وویل: ای ابو حنیفه ته قیاس کوې) وویل: هو، وویل: قیاس مه کوه. اولنی قیاس شیطان کړی چې: زه له اور پیدا یم او دی له خټو پیدا شوی دی نو د اور او خټو ترمنځ یې قیاس وکړ، او که د ادم نوریت یې د اور په نوریت قیاس کړی وای نو د دواړو نورونو څخه د یوه فضل او صفایي په بل څرګنده ده. (الکافی ج ۱ ص ۵۸)

[2]. الاعراف / ۱۱.

[3]. الحجر / ۳۴.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اهل سنت او جماعت وايي : شرع څلور اصول لري : کتاب، سنت، اجماع او قياس[1] څوک چې قياس نه منکر شي د شريعت يو اصل به يې نفي کړی وي، گمراه او متبدع به وي، کتاب يعنې قرآن مجيد او سنت مشترک لفظ دی په منځ د قولي، فعلي او تقريري حديث او په منځ د هغه څه کې چې رسول الله صلی الله عليه وسلم بدون له وجوب پرې هميشه والی کړی وي او دوه ډوله دی: سنة هدی چې سنت مؤکد هم ورته وايي لکه : اذان، اقامت، اوسنی زوائد لکه د منفرد اذان او مسواک (تعريفات جرجاني).

او قياس په لغت کې تقدير او په اصطلاح د شريعت کې ردول د يوه شي دي خپل نظير ته يې او هغه له نصر مستنبطه معنا ده لپاره د تعديت د حکم له منصوص عليه غير له هغه او هغه جمع ده په منځ د اصل او فرع کې په حکم کې او اجماع په لغت کې عزم او اتفاق ته وايي او په اصطلاح کې د مجتهدينو اتفاق دی د محمد صلی الله عليه وسلم له امت څنې په ديني کار کې (تعريفات)

۲۷_ مولهيه

د نوم وجه:

مولهيه يعنې د ضرورت وړ مال ورته ورکړ شو نو مولهيه فرقه هم د خدای تعالی علم په ضروري شيانو بولي څکه ورته مولهيه فرقه وايي.

عقيده :

---

[1]. قياس په لغت کې عبرت او عبور تېرېدلو ته وايي، قرآن کريم کې راغلي دي: (فاعتبروا يا اولی الابصار) الحشر/۲ يعنې قياس وکړئ عبرت واخلئ ای د ليدلو او سوچ کولو خاوندانو.

(c) Haelitahrik.com: The Digital Library

مولهیه فرقه عقیده لري، چې خدای تعالی په کلیاتو محیط دی نه په جزئیاتو لکه د نړۍ پاچایان چې خپل وزیران، نوابان او مشران پیژني، نه دا چې په هر کلي، هر ښار کې څومره نر او څومره ښځې، څومره ځوانان او څومره سپین ږیري، څومره ضعیف دي؟ څه کوي؟ څه غواړي؟ چېرته ځي، چېرته ویده کیږي؟ له دې کبله دوی وایي چې خدای تعالی په لوح، قلم، عرش، کرسي، اسمانو، ځمکې، مقربو پرښتو، لمر، سپوږمۍ، جنت او دوزخ، ستورو، دریابو، غرونو، انبیاوو، رسولانو، اولیاوو، خلفاوو، سترو کافرانو لکه فرعون، نمرود، عاد، ثمود، شداد، قارون، هامان علم لري په دې کلیاتو یې علم محیط دی او نورو مخلوقاتو ته یې (چې جزئیات دي) علم لاره نه لري. (العیاذ بالله) او له محقراتو خبر نه دی.

اهل سنت او جماعت :

اهل سنت او جماعت وایي: د خدای تعالی علم ته ذره او لمر برابر دي، هغسې چې د قاف غرویني او علم پرې لري د ونو پاڼه هم ویني او علم ورباندې لري، د سترگو او وروزو اشارې له خدای تعالی پټې نه دي. الله تعالی په هر څه کلیاتو او جزئیاتو علم لري.

دلیل :

الله تعالی فرمایلي دي: ((وما یعزب عن ربک من مثقال ذرة فی الارض و لا فی السماء)) [1] یعني ای محمده! ستا له رب په ځمکه او نه په اسمان کې د مثقال له ذرې پټ نه دی، علم ورباندې لري او هم یې فرمایلي دي

---

[1]. یونس / ٦٢.

(c) haltabaty.com : The Digital Library

: (وما تسقط من ورقة الا يعلمها ولا حبة فی ظلمات الارض ولا رطب ولا يابس الا فی کتاب مبين)[1] يعنې که څه پاڼې يا دانې د ځمکې په تيارو کې ولېږي په هغه علم لري ځکه چې هر څه وچ او لامده ټول لوح محفوظ کې ښکاره ليکل شوي دي.

۲۸_ مبدليه

د نوم وجه:

څرنګه چې مبدليه فرقه عقيده لري، چې توبه د ځان په وژلو کيږي يعنې چې ژوند په مرګ بدل کړي ځکه ورته مبدليه وايي.

عقيده :

مبدليه فرقه عقيده لري، چې څوک کبيره ګناه وکړي توبه يې نه قبليږي ځکه چې د بندګۍ له حد يې تجاوز کړی دی، قتل يې واجب دی او توبه يې قتل (وژنه) ده.

دليل :

د دوی دليل دا فرمووده د خدای تعالی ده: ((الی بارئکم فاقتلوا انفسکم))[2] يعنې نو خپل خدای ته توبه وباسئ نو خپل ځانونه ووژنئ؛ او فرمايلي يې دي : ((و من يتبع غير الاسلام ديناً فلن يقبل منه))[3] يعنې څوک چې غير له اسلام دين وغواړي نه ترې منل کيږي.

اهل سنت :

[1]. الانعام / ۵۹.

[2]. البقره / ۵۱.

[3]. ال عمران / ۷۹.

صغیره گناهونه په نیک عمل او توبه بښل کېږي او د کبره گناهو بخښل د خدای تعالی په مشیت پورې اړه لري او شرک بیخي نه بخښل کېږي.

دلیل یې دا مبارک ایت دی : (ان الله یقبل التوبة عن عباده)[1] یعنې الله تعالی هرو مرو د خپلو بندگانو توبه قبلوي. (ان الله لا یغفر ان یشرک به و یغفر مادون ذلک لمن یشاء)

۲۹_ کنزیه

د نوم وجه:

کنزیه فرقه په دې نوم ځکه ملقبه شوې ده، چې دوی وایي د خدای تعالی حقوق دې ځمکه کې خزانه (کنز) شي.

عقیده :

کنزیه فرقه عقیده لري چې په مال کې د خدای تعالی له خوا فرض کړی شوی حق د خدای تعالی مال دی په مالدار فرض دی چې هغه چا ته یې ورکړي چې خدای تعالی ته قرب لري څو چې قبول شی څو په دې څوک نه پوهیږي چې خدای تعالی ته قریب او مقبول څوک دی، نو لاره دا ده، چې : زکوة دې نقد کړي او ځمکې لاندې دې خښې کړې خزانه کړي کله چې په خپله محتاج شي هغه مال دې په ځان او خپلو اړتیاوو ولگوي او که محتاج نه شي خاورو لاندې دې وي څو چې مستحق ته په لاس ورشي او هغه مال په خپل حال ولگوي.

اهل سنت او جماعت :

---

[1]. التوبه / ۱۰۵.

اهل سنت او جماعت وايي : خداى تعالى د مال مستحقين په قرآن کې ياد کړي دي چې اته طائفې دي زکات بايد هغوى ته ورکړ شي ځکه چې د هغوى حق دى.

دليل : الله تعالى فرمايلي دي : ((اما الصدقات للفقراء والمساكين و العاملين عليها و المؤلفة قلوبهم و فى الرقاب و الغارمين و فى سبيل الله و ابن السبيل))[1] يعنې بېشکه همدا خبره ده چې صدقې (زکات مصرفيږي) لپاره د فقيرانو او مسکينانو او عاملانو (مقررو) هر هغه (تحصيل د صدقې) او هغو ته چې الفت (اشنايي) اچول شي په زړونو د دوى کې (له اسلام سره) او (مصرفيږي) په (خلاصولو د) غاړو (د نادارو مکاتبانو) کې او پوروړو (تاوان ميندونکو) او (صرفيږي) په لار د الله کې او (صرفيږي لپاره د) مسافرانو (چې مال ورسره نه وي).

۷۰_ صوفيه

د نوم وجه: څرنګه چې د صوفيه فرقې عقيده په تصوف بنا ده ځکه ورته صوفيه وايي.

عقيده :

صوفيه فرقه عقيده لري چې : د زړه سلامتيا په تنهايۍ کې ده او صفايي په زړه کې ده نو څوک چې له اغيارو منع او حق تعالى ته واصل شي د طالب طلب عرش ته رسيږي له هغه ځاى او افاق نه بېرته نفس ته رجوع کوي، نفس کې ننوځي بيا له خېټو ظهور کوي او په خېټو کې ورکيږي تن زړه شي او زړه روح شي او روح د جانان جان شي مجرد ،

---

[1]. التوبه / ۲۰.

(c) Haditabar.com : The Digital Library

مفرد او اسوده، نه په زړه غبار وي او نه په شا بار وي، نه يې زړه کې بازار گرځي او نه يې چا سره شمار وي، نه د چا ورسره کار وي، د ده مجلس درگاه سره شي او د ده مؤنس الله تعالی شي، د ابدالي نظام ته ورسيږي، د اذاق او انفس ايات هر نفس مشاهده کړي، په سعادت وخت تيروي، کله رجوع احسان ته کوي کله نشه کوي کله شکايت او کله شکر کوي کله لاهوت کله ناسوت کله جبروت، کله ملکوت شي، کله هست او کله نيست شي، کله فنا وي کله تلوينات د تمکيناتو په طی کې وي: په رباني قضاياوو کې لاس له انساني تدبير منځې مقام د بندگۍ او بېچارگۍ ته ځان وررسوي.

دليل :

د دې دليل چې سلامتيا تنهايۍ کې ده (السلامة فی الوحدة)[1] او د دې دليل چې صفايي په زړه کې ده (الا من اتی الله بقلب سليم)[2] د دې دليل: چې څوک له اغيارو منع او حق تعالی ته واصل شي (تبتل اليه تبتيلا)[3] او د دې دليل چې د طالب طلب حق ته رسيږي (وهو معکم اينما کنتم)[4]

اهل سنت او جماعت :

اهل سنت او جماعت وايي: دا کار دولت ديچې د چا روزي شي.

دليل :

---

[1]. عربي متل هم دی.

[2]. الشعراء / ۸۹.

[3]. المزمل / ۸ يعنې جلا شي رب خپل ته په جلا کيدلو کاملو سره.

[4]. الحديد / ۴ يعنې او دغه الله له تاسې سره دی (په علم او قدرت سره) هر چيرې چې يې تاسې. مگر هغه چا ته چې راغلی دی الله ته په زړه سلامت پاک (له کفر او نفاقه) يعنې په روغ زړه خدای تعالی ته راتگ وکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلیل یې دا قول د خدای تعالی دی: (ذلک فضل الله یؤتیه من یشاء والله ذوالفضل العظیم)[1]

۷۱_ دهریه

د نوم وجه: څرنګه چې دهریه فرقه په بقا عقیده لري ځکه ورته دهریه وایي.

عقیده :

دهریه فرقه عقیده لري، چې د شپې او ورځې، ځمکې اسمان، ژمی، روزې او د ژمي ګردش هر څه چې دی همدا دی.

اهل سنت او جماعت :

اهل سنت او جماعت وايي : دهریه فرقه له ایمان خلاصه ده، د مصنوعاتو له صانع او شپې ورځې نه غافل دي. په احادیثو کې راغلی دی چې د رسول الله صلی الله علیه وسلم په وخت کې چا د وخت له پریشانۍ شکایت کاو او زماني ته یې بد او رد (کنځا) کولې. رسول الله صلی الله علیه وسلم دوی منع کړل او ورته ویې فرمایل : (لا تسبوا الدهر فان الله هوالدهر)[2] رسول الله صلی الله علیه وسلم دوی د دې لپاره زمانې ته له کنځا کولو منع کړل چې دوی پوه شي : د زمانې په اختیار کوم صلاحیت د حل او عقد نشته بلکې د زمانې متصرف واحد

---

[1]. الجمعه / ۴ یعني دغه (نبوت د الله (له طرفه) لوی فضل دی هغه چا ته ورکوي چې اراده یې ورته فرمایي او الله د ډېر لوی فضل څښتن (خاوند) دی.

[2]. جامع الصغیر ج ۲ ص ۲۳ یعني زمانې ته کنځا مه کوه نو بېشکه الله همدی دهر دی.

(c) Haitabaty.com : The Digital Library

قهار دی لکه چې الله تعالی جل جلاله فرمايلي دي (يقلب الله الليل والنهار)[1]

۷۲_ شمراخيه

د نوم وجه : شمراخ د خرما او انګورو وږو ته وايي. د شمراخيه عقيده کې هم دنيا د بڼ په څېر ګڼل شوې بڼ کې هم د خرما يا انګورو ونې وي ځکه ورته دغه نوم شمراخيه کېښودل شوی دی.

عقيده :

شمراخيه فرقه عقيده لري چې دنياد شنه بڼ په څېر ده او ښځې په کې د دې بڼ رياحين دي چې د بوئيدلو لپاره دي نو څوک چې فحشي او زنا کوي باک نه لري، دوی د ټولو ښځو سره جماع حلاله او مباح بولي محرمې او که غير محرمې وي هره ښځه چې ځان تسليم کړي هغه عين ملک دی، نکاح، شاهد او د ولي اجازې ته اړتيا نه لري.

اهل سنت او جماعت :

اهل سنت او جماعت وايي : دا د اباحت مذهب دی، حرام حلال ګڼل کفر دی. په داسې کړو د ادم اولاد مختلط کيږي. د نسل رواج کې خطا راځي، ميراث غير مستحق ته ورکول کيږي، حرام زاده ګان منځ ته راځي، حرام زاده د جنت بوی نه بويوي.

---

[1]. النور / ۴۴ يعني ګرځوي الله شپه او ورځ (په تبديل، تزئيد) تنقيص، حرارت، برودت، ضياء، ظلمت، او نور)

(c) haltabar.com : The Digital Library

دلیل : الدیوث فی النار – الغیرة من الدین) [1] نو زنا قبیحه لار او فضیحه کبیره گناه ده. الله تعالی فرمایلي دي : ((ولا تقربوا الزنی انه کان فاحشة و ساء سبیلا)) [2] یعنې او مه نږدې کیږئ تاسې زنا ته بېشکه چې دا زنا قبیحه ده (عقلاً او شرعاً) او بده ده دغه زنا له جهته د روش هم (چې زیان او فتنه ترې پیدا کیږي)

۷۳_ سنیهٔ

د نوم وجه : سنیة نسبتي نوم دی چې د لاروي معنی لري او سنة د لارې معنی لري په شرع کې د محمد صلی الله علیه وسلم تګ لارې ته وایي ځوک چې د هغه صلی الله علیه وسلم په لاره ځي سنیه یا اهل السنة بلل شوي دي.

عقیده :

سنیه فرقه د کتاب ختم دی (ختامه مسک و فی ذلک فلیتنافس المتنافسون) [3] یعنې مهر به یې مشک وي او په دغه (شرابو او نور جنتي نعمتو) باندې بایده دی چې رغبت کوونکي رغبت وکړي (په کولو د فضایلو او پرېښودلو د رذائیلو چې په حسناتو بیره وکړي او له سیئاتو ځان وساتي).

دا اهل سنت او جماعت دي په مراد رسیدلي دي د اسلام ښکلا دي او د کلمة الله اعلاء او د شعائر الله اقامه پر دوی ده، له افراط او تفریط یې

---

[1]. لا یدخل الجنة دیوث، لا یجد ریح الجنة دیوث، قیل یا رسول الله و ما الدیوث؟ قال الذی تزنی امراته و هو بعلم بها (سفینه بجار مجلسی ج ۱ ص ۴۷۴

[2]. بنی اسرائیل / ۳۲.

[3]. المطففین / ۲۶.

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) Haluatory.com: The Digital Library

احتـراز او ځـان ژغورنـه کـړې ده، د درجـو څېښـتنان دي او د احتـرام وړ دي لـه هـرې فرقـې سـره يـې دليـل ويلـی دی. لـه قـرآن او حـديث سـره يـې همـرازي کـړې ده او لـه ۷۲ ملتـو هـر ملـت سـره يـې خبـرې قـوت لـري او عبارت يې تازه وي.

الحمـد لله چې د عقيـده پوهنـه ځلورم کتـاب هـم (اسـلامي ۷۳ فرقـې پـه خير پای ته ورسيد او دريم کتـاب د فقـه اکبر مـتن او د پښـتو ترجـه يـې ورپسې راځي.

الحاج پروفيسور دکتور قاضي حفيظ الله ښاد جبارخيل

www.melitahrik.com
0777 400 116

(c) Haidary.com: The Digital Library

ماخذونه

۱ـ قران مجید.
۲ـ سرگذشت ایمان
۳ـ تجلی خدا در افاق و انفس
۴ـ محمد علی سادات، اصول و مبانی خدا شناسی استدلالی چاپ سال ۱۳۲۱ انتشارات هدی ایران.
۵ـ پوهاند اسد الله شینواری، خداجویان لکچر نوټ د افغان پوهنتون.
۶ـ کتاب الانصاف طبع استنبول ترکیه.
۷ـ هفتاد و سه ملت به ۷۸۰ هـ کال د دکتور محمد جواد مشکور په اهتمام او تصحیح چې د پوهنتون استاد دی، لیکوال یې معلوم نه دی خو د اهل سنت او جماعت پیرو معلومیږي.
۸ـ فروغي، شرح حکمت د اروپا چاپ.
۹ـ فخر الدین رازي، اعتقادات فرق المسلمین.
۱۰ـشیخ عطار، تذکرة الاولیاء طبع طهران.
۱۱ـ تبصرة العلوم.
۱۲ـ احیاء العلوم غزالی.
۱۳ـ جامع الصغیر.
۱۴ـ شرح مواقف.
۱۵ـ فقه اکبر.
۱۶ـ شرح عقاید نسفی.
۱۷ـ الاربعین.
۱۸ـ د امام اعظم ابو حنیفه رحمة الله علیه وصیت.

www.melitahrik.com 0777 400 116

(c) kaltakator.com : The Digital Library

www.melitahrik.com 0777 400 116

مننه او کور ودانی

د افغانستان ملي تحریک د هېواد پال او فرهنګپال شخصیت ښاغلي (حاجي خان محمد باز) څخه د زړه له تله مننه کوي چې د دې اثر چاپ ته یې اوږه ورکړه. ملي تحریک ویاړي چې د علمي اثارو د چاپ لړۍ یې پیل کړې ده. دا لړۍ به دوام لري.

موږ له ټولو درنو هېوادوالو څخه په خورا درنښت هیله کوو چې په خپل معنوي او مادي وس د کتابونو د چاپ دا لړۍ لا پسې وغځوي.

یو ځل بیا ددې اثر له لیکوال او چاپوونکي څخه د زړه له تله مننه کوو چې ددې اثر د لیکلو او چاپولو جوګه شول.

په فرهنګي مینه

د افغانستان ملي تحریک

(c) ketabton.com: The Digital Library

Get More e-books from www.aghalibrary.com
Aghalibrary.com: The Digital Library

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library